

MAAHANMUUTTAJANAISTEN KOKEMUKSIA KIELI- JA KOTOUTUMISKURSSISTA

Tiina Tuovinen

Opinnäytetyö, kevät 2010

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Tuovinen, Tiina. Maahanmuuttajanaisten kokemuksia kieli- ja kotoutumiskursista. Helsinki, kevät 2010, 61 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää maahanmuuttajanaisten kokemuksia Chili, tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimisenäkyjen mahdollistajana ESR 2009–2011 -hankkeen kieli- ja kotoutumiskurssista. Työn on tarkoitus toimia apuna hankkeen arvioinnissa, kun pohditaan mallin sopivuutta matalan kynnyksen kotoutumis- ja kielikurssien toteuttamiseen. Tutkimuksen kohderyhmään kuuluvat maahanmuuttajanaiset, jotka ovat osallistuneet hankkeen kursseille keväällä ja syksyllä vuonna 2009 ja joiden lapset ovat olleet hankkeen järjestämissä lastenhoidossa.

Tutkimuksen pääasiallisena aineistona on Chili-hankkeen kursseille vuonna 2009 osallistuneille kolmelle maahanmuuttajanaiselle tehdyt teemahaastattelut. Tutkimuksen pohjana on Chili-hankkeen työntekijöiden keväällä 2009 tekemät alkuhaastattelut sekä oma osallistuva havainnointini työharjoittelujaksoilla keväällä ja syksyllä 2009.

Kyseessä on laadullinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty teemahaastattelujen avulla. Analyysimenetelmänä on käytetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Teemahaastattelut on tehty joulukuussa 2009 ja muu osa tutkimuksesta keväällä 2010.

Tutkimuksen mukaan kursseilla olleet maahanmuuttajanaiset odottivat kurssilta eniten suomen kielen oppimista. He ovat saaneet kurssilta kielitaidon lisäksi hyvinvointia, rohkeutta ja enemmän sosiaalisia kontakteja. Haastatellut naiset aikovat jatkaa suomen kielen opiskelua, osa kielikurssilla ja osa valmentavassa koulutuksessa. Naiset haluavat tulevaisuudessa myös tehdä työtä Suomessa. Kurssin kehittämiseksi naiset ehdottavat enemmän kielioppia ja tehtäviä.

Tutkimuksen maahanmuuttajanaisten voidaan katsoa voimaantuneen ja ehkä myös kotoutuneen jonkin verran SOVAKI-kurssin aikana. Kurssia voisi mielestäni kehittää esimerkiksi jakamalla opiskelijat tasoryhmiin suomen kielen taidon mukaan ja sekoittamalla ryhmiin eri maista lähtöisin olevia naisia.

Asiasanat: maahanmuuttajat, integraatio, empowerment, kielikurssit, kvalitatiivinen tutkimus, sisällönanalyysi

ABSTRACT

Tuovinen, Tiina

Immigrant women and their experience of language and integration course.
61 p., 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services:
Bachelor of Social Services.

Aim of the study was to find out what kind of experiences immigrant women have of a language and integration course. The course is a part of Helsinki Social Services Department's project called Chili. The study will be helpful in determining the success of the project and the course.

The material was collected in December 2009 by interviewing three immigrant women who had taken part in the language and integration course during the year 2009. The method used in these interviews was the focused interview.

The data from the interviews was recorded and transcribed and then after that analyzed. The method of analysis used was qualitative content analysis.

The main results were that the immigrant women had expected to learn Finnish on the course. They had gained some knowledge of the language, general well being, encouragement and more social contacts. These women aimed to proceed with studying Finnish further. Their goal was to work in Finland some day. Their suggestion for developing the course was that there should be more grammar and writing exercises on the course.

As conclusions, it seems that during the course the immigrant women have empowered and also somewhat integrated to the Finnish society. In my opinion the course could be further developed by creating groups according to the women's knowledge of Finnish language. It could also be beneficial to mix immigrant women from different cultural backgrounds to the groups.

Keywords: immigrant women, language and integration course, qualitative study, content analysis

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KÄSITTEET	7
2.1 Maahanmuuttajat Suomessa	7
2.1.1 Maahanmuuttajuuden määritelmät	7
2.1.2 Suomen maahanmuuton historiaa.....	8
2.1.3 Suomen maahanmuuton nykytilanne	10
2.2 Kotoutuminen	11
2.2.1 Kotoutumisen käsite ja siihen liittyvät määritelmät	11
2.2.2 Kotoutumisen onnistumiseen vaikuttavat tekijät.....	13
2.2.3 Maahanmuuttajanaisten ja -perheiden kotoutuminen.....	14
2.3 Voimaantuminen.....	17
2.3.1 Voimaantumisen käsite ja määrittelyä	17
2.3.2 Maahanmuuttajanaisten voimaantuminen	18
3 TUTKIMUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	19
3.1 Chili-hankkeen tarkoitus, tavoitteet ja lähtökohdat.....	19
3.2 Chili-hankkeen järjestämä toiminta.....	20
3.3 SOVAKI-kurssit.....	22
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	26
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	26
4.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	27
4.3 Tutkimuksen lähtökohdat.....	27
4.4 Teemahaastattelut.....	28
4.5 Laadullinen sisällönanalyysi	32
4.6 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimusetiikka.....	33
5 TEEMAHAASTATTELUISTA SAADUT TULOKSET.....	36
5.1 Maahanmuuttajanaisten odotukset kurssista	36
5.2 Kurssin merkitykset maahanmuuttajanaيسille	37
5.3 Maahanmuuttajanaisten tulevaisuudennäkymät.....	40
5.4 Maahanmuuttajanaisten ideoita kurssin kehittämiseksi	42

6 JOHTOPÄÄTÖKSET	44
6.1 Maahanmuuttajanaisten odotusten ja kurssin tavoitteiden kohtaamisesta	44
6.2 Maahanmuuttajanaisten voimaantumisenesta.....	45
6.3 Maahanmuuttajanaisten kotoutumisesta	46
7 POHDINTA	48
7.1 Oma oppiminen ja ammatillinen kasvu	48
7.2 Ideoita kurssin kehittämiseksi	49
LÄHTEET	51

LIITTEET

LIITE 1: Alkuhaastattelurunko

LIITE 2: Teemahaastattelurunko

LIITE 3: Haastattelukutsu

LIITE 4: Haastattelu- ja äänityslupa

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt Suomessa runsaasti viimeisten parinkymmenen vuoden aikana. Lisäksi heistä ollaan oltu viime aikoina erityisen kiinnostuneita julkisessa keskustelussa ja eri tiedotusvälineissä. Maahanmuuttajat ovat yhä kasvava asiakaskunta myös sosiaalialalla. Valtioneuvoston selonteon (2008) mukaan maahanmuuttajanaيسilla ja heistä varsinkin kotiäideillä on suuri riski jäädä jälkeen muun perheen kotoutumisesta. Heidän kotoutumisensa tukemiseen on viime vuosina etsitty uusia keinoja.

Tutustuin maahanmuuttaja-asiakkaisiin ollessani työharjoittelussa maahanmuuttajatyötä tekevässä hankkeessa. Hankkeen kohderyhmään kuuluvat syrjäytymisvaarassa olevat maahanmuuttajanaiset, ja kiinnostuin heidän kokemuksistaan. Hankkeen projektipäällikkö ja muut työntekijät kertoivat tarpeestaan löytää tapoja arvioida hanketta ja saada tietoa toiminnan vaikutuksesta ja merkityksestä osallistuneiden maahanmuuttajanaisten ja heidän perheidensä elämässä. Pidin aihetta kiinnostavana, joten päätimme yhdessä, että voisin tehdä opinnäytetyön asiakkaiden kokemuksista hankkeen toimintaan liittyen.

Tutkin opinnäytetyössäni Chili, tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimiskykyjen mahdollistajana ESR 2009–2011 -hankkeen Sosiaalinen vahvistaminen ja kieli (SOVAKI) -kurseilla vuonna 2009 opiskelleiden maahanmuuttajanaisten kokemuksia kurssista sekä kurssin merkitystä heille. Työn tarkoituksena on toimia apuna hankkeen arvioinnissa, kun pohditaan mallin sopivuutta matalan kynnyksen kotoutumis- ja kielikurssien toteuttamiseen. Työstä voi olla hyötyä esimerkiksi kieli- ja kotoutumiskursseja suunnitteleville ja toteuttaville, sosiaalialan opiskelijoille sekä kotoutumis- ja yleisemminkin maahanmuuttajatyössä toimiville ammattilaisille.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KÄSITTEET

Tutkimukseen liittyvän toimintaympäristön asiakasryhmä koostuu maahanmuuttajanaيسista, joiden kotoutuminen on vielä kesken ja joiden katsotaan tarvitsevan voimaantumista voidakseen kotoutua uuteen kotimaahansa. Tästä syystä käsitelen tutkimuksen teoreettisessa osassa Suomessa asuvia maahanmuuttajia, kotoutumista sekä siihen vahvasti kytköksissä olevaa voimaantumista. Otan teoriaa tarkastellessani huomioon erityisesti nais- ja perhenäkökulman.

2.1 Maahanmuuttajat Suomessa

2.1.1 Maahanmuuttajuuden määritelmät

Arkikielessä termi maahanmuuttaja merkitsee usein Suomessa asuvaa ulkomaalaissyntyistä ja erityisesti ulkonäöltään kantaväestöstä poikkeavaa henkilöä. Virallisessa kielessä maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua tai on asunut vähintään vuoden maassa ja jolla on tarvittava oleskelu- tai työlupa sekä suomalainen kotikunta, jossa asuu vakituisesti. (Pohjanpää, Paananen & Nieminen 2003, 8.)

Maahanmuuttajat tulevat toiseen maahan erilaisista syistä. YK:n pakolaissopimuksen pakolaisen määritelmän mukaan pakolaisella on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen takia. Henkilö todetaan pakolaiseksi, kun valtio antaa hänelle turvapaikan tai YK:n pakolaisasiain valtuutettu toteaa pakolaisuuden. Suomessa pakolaisiksi saatetaan kutsua myös maahanmuuttajia, jotka jäävät maahan humanitäärisistä syistä tai muunlaisen suojelun tarpeen takia. Turvapaikanhakija on esimerkiksi voinut joutua vainon kohteeksi kotimaassaan, minkä takia hän anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta maasta. (Pohjanpää ym. 2003, 8.)

Pakolaisista ja turvapaikanhakijoista suurin osa oli aiemmin miehiä, mutta naisten määrä on lisääntynyt perheenyhdistämispolitiikan takia (Tiilikainen & Martikainen 2007, 400). Avioliittomuutto, esimerkiksi muslimimaista, on saattanut myös kasvattaa naismaahanmuuttajien määrää: kyseessä voi olla vaikka perheenyhdistäminen tai naisen hakeminen aviopuolisoksi miehen vanhasta kotimaasta. (Martikainen 2007, 44.) Avioliittomuuttajien joukossa ovat myös työmuuttajien puoliset, jotka ovat muuttaneet Suomeen joko yhtä aikaa työn takia muuttaneen puolison kanssa tai hänen jälkeensä (Martikainen & Gola 2007, 88).

Perheenyhdistämisessä Suomesta jo oleskeluluvan saanut hakee muussa maassa asuvalle perheelleen lupaa tulla Suomeen (Martikainen & Tiilikainen 2007, 18). Siirtolaisella tarkoitetaan toiseen maahan vähintään vuodeksi muutettavaa henkilöä. Paluumuuttaja sen sijaan palaa lähtömaahansa. Suomessa paluumuuttajalla tarkoitetaan maahan saapuvia entisiä tai nykyisiä Suomen kansalaisia ja heidän jälkeläisiään. (Pohjanpää ym. 2003, 8.) Muita syitä ovat esimerkiksi muutto työn tai opiskelun takia (Tiilikainen & Martikainen 2007, 400).

2.1.2 Suomen maahanmuuton historiaa

Suomi on perinteisesti ollut maa, josta on muutettu muualle työn tai paremman elämän toivossa. Sen sijaan muunmaalaisten vastaanotto on lisääntynyt hitaasti. Tähän voidaan nähdä syyksi esimerkiksi se, että omaa työvoimaa oli riittämiin ja suomalaisten piti itse lähteä ulkomaille saadakseen työtä. Ulkomaista työvoimaa ei siis ole tarvittu, vaan siihen on lähinnä suhtauduttu varauksella. Suomi on ottanut vastaan pakolaisia vasta myöhään, esimerkiksi muihin Pohjoismaihin verrattuna. (Pohjanpää ym. 2003, 10.)

Ensimmäiset suurehkot pakolaisryhmät tulivat Suomeen 1970-luvun alussa Chilestä ja saman vuosikymmenen loppupuolella Vietnamista (Pohjanpää ym. 2003, 10). Tällöin ei maahanmuuttajien työllistämiseksi ollut olemassa erityis-

toimia, mutta Suomen alkaessa ottaa vastaan pakolaisia Keski-Aasiasta, toimia alettiin suunnitella ja perustettiin pakolaistoimikunta. Toimikunnan mielestä pakolaisten olisi ennen työhön siirtymistään tutustuttava paitsi suomalaiseen työelämän toimintatapoihin, myös suomalaiseen kulttuuriin, yhteiskuntaan sekä kieleen. (Joronen 2005, 50.)

Vasta 1980-luvun alussa Suomeen tuli enemmän maahanmuuttajia kuin Suomesta muutti pois (Ahlgren-Leinvuo 2005, 25). Vuonna 1985 Suomessa oli ulkomaalaisiksi määriteltyjä ihmisiä 17 034 eli 0,3 % koko väestöstä (Munter 2005, 13). Tähän asti pakolaisia tuli Suomeen vähän ja heitä oli vastaanotettu ainoastaan Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasioiden päävaltuutetun erityispyynnöstä (Ahlgren-Leinvuo 2005, 25). Yhtenäinen pakolaisten vastaanottojärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1988, jolloin työhön ja koulutukseen ohjautava koulutus oli jo vakiintunut osa pakolaisten työllistämistä (Joronen 2005, 50). Suomen valtion ja kuntien välisen sopimuksen mukaan kunnat järjestivät pakolaisille palveluja ja valtio korvasi kunnille tästä aiheutuvat erityiskustannukset. (Ahlgren-Leinvuo 2005, 25.)

Maahanmuutto lisääntyi Suomessa 1990-luvulla etenkin muualla maailmalla olleiden sotien ja kriisien takia: muun muassa Somalian sisällissota, entisen Jugoslavian hajoaminen ja Persianlahden sota (Säävälä 2009, 9). Ihmisiä muutti Suomeen turvapaikanhakijoina eniten juuri Somaliasta, entisen Jugoslavian alueelta, Iranista ja Irakista. Määrää lisäsivät myös inkerinsuomalaiset paluumuuttajat entisen Neuvostoliiton alueelta. Paluumuuton syyksi nähdään presidentti Mauno Koiviston lausunto vuonna 1990, jonka mukaan inkerinsuomalaisia tulisi Suomessa kohdella paluumuuttajina (Inkerin kulttuuriseura ry 2010). Lisäksi kiintiöpakolaiset lisäsivät ulkomaan kansalaisten määrää Suomessa 1990-luvulla. (Ahlgren-Leinvuo 2005, 25; Peltola & Metso, 2008, 11; Pohjanpää ym. 2003, 11.)

Vuonna 1995 ulkomaalaisia oli 1,2 % koko väestöstä eli 62 012 (Munter 2005, 13). 2000-luvun alkupuolella suurin osa Suomen maahanmuuttajista oli siirtolaisia ja paluumuuttajia Ruotsista, Venäjältä tai Virosta, kun taas turvapaikanhaki-

jat ja pakolaiset tulivat kaukaisemmista maista. (Pohjanpää ym. 2003, 10–11.) Näistä turvapaikanhakijoista suurin osa tuli esimerkiksi Bulgariasta, Romanias-
ta, Turkista, Serbian alueelta, Kroatiaista, Jugoslavian alueelta ja Irakista (Maahanmuuttovirasto 2010a).

2.1.3 Suomen maahanmuuton nykytilanne

Vuoden 2009 lopussa Suomessa oli 155 705 ulkomaan kansalaista (Väestörekisterikeskus 2010), mikä oli noin 2,9 % koko maan väestöstä (Suomi.fi 2010). Samana vuonna oleskelulupaa haki yhteensä 20 790 ulkomaan kansalaista. Näiden perusteet ja lukumäärät olivat: opiskelijat 4653, työntekijän oleskeluluvat 3953, lapsi Suomessa 3540, avioliitto tms. 2342, muu omainen Suomessa 1819, Suomen kansalaisen perheenjäsen 808, suomalainen syntyperä 697, elinkeinon harjoittajat 95 ja muut perusteet 2883. (Maahanmuuttovirasto 2010b.) Oleskelulupapäätöksiä tehtiin 18 260, joista myönteisiä oli 15 208 (Maahanmuuttovirasto 2010c).

Kaikista Suomen maahanmuuttajista noin kolmasosa asuu pääkaupunkiseudulla (Härkäpää & Peltola 2005, 23). Noin puolet Suomessa asuvista maahanmuuttajista on naisia (Forsander 2007, 317). Vuoden 2009 lopussa Helsingissä asui 41 735 ulkomaan kansalaista, joista 19 269 oli naisia. Espoossa vastaavat luvut olivat 15 304 ulkomaan kansalaista, joista naisia 6802 ja Vantaalla 11 919, joista naisia 5792. (Väestörekisterikeskus 2010.)

Maahanmuuttajanaيسista jopa useampi kuin joka viides on yksinhuoltaja: esimerkiksi Afganistan 32 %, Saharan eteläpuolinen Afrikka 28 % ja entisen Neuvostoliiton alue 27 % (yksinhuoltajia/ kaikki maahan muuttaneet naiset). Syiksi maahanmuuttajanaisten suureen yksinhuoltajamäärään Martikainen (2007, 56) ehdottaa muun muassa monen kulttuurin parisuhteisiin liittyviä ongelmia, eriaikaisia kotoutumisprosesseja, moniavioisuutta, ulkomailla asuvaa puolisoa ja sosiaaliturkisäännösten kiertämistä. Siim (2007, 225) taas esittää maahanmuuton usein negatiivisen vaikutuksen parisuhteeseen ja siitä johtuvaan mahdolli-

seen eroamiseen syiksi muuttoon liittyneen elämäntilanteen muutoksen lisäksi esimerkiksi työttömyyden ja uuden ympäristön ja kotimaan eroavien sukupuoliroolien kohtaamisen. Maahanmuuttajanaisilla yksinhuoltajuus on huomattavasti yleisempää kuin maahanmuuttajamiehillä (Martikainen 2007, 56).

2.2 Kotoutuminen

2.2.1 Kotoutumisen käsite ja siihen liittyvät määritelmät

Toimivan yhteiskunnan sekä maahanmuuttajien hyvinvoinnin takaamiseksi maahanmuuttajien olisi hyvä sopeutua mahdollisimman hyvin uuteen elämäänsä uudessa kotimaassaan. Tällaista sopeutumista on usein kuvattu käsitteellä kotoutuminen. Käsite on ollut käytössä Suomessa vasta 1990-luvulta saakka, ja sitä voidaan pitää suomenkielisenä vastineena yhteiskuntaan integroitumiselle. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 13.)

Kotoutumiseen kuuluu paitsi maahanmuuttajan osallistuminen uuden kotimaan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään, myös sosiaalisten suhteiden ja roolien rakentamisprosessi uudessa kotiyhteiskunnassa sekä työmarkkinoille ja muille julkisen elämän alueille osallistuminen. Tähän katsotaan tarvittavan riittävän hyvää kielitaitoa sekä muita sosiaalisia ja ammatillisia valmiuksia ja taitoja. Kotoutuneella maahanmuuttajalla katsotaan olevan hallussaan kyky osallistua täysipainoisesti yhteiskunnan toimintaan. (Valtonen 1999, 4.)

Lain maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) määritelmän mukaan kotoutumisella tarkoitetaan ”maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä”, jonka tavoitteena on ”osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen”. Sama laki määrittelee kotouttamisen olevan ”viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien

tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä".

Edellä mainittuun kotouttamislakiin on tehty muutoksia sen säätämisen jälkeen. Valtioneuvosto antoi vuonna 2008 selonteon, jonka mukaan "kotouttamistoimenpiteiden tulisi mahdollisimman laajasti olla osa normaaleja yhteiskunnan palveluja". Selonteossa mainitaan myös, että eduskunnan mielestä tuli varata erikseen määrärahat riittävää kielikoulutusta ja yhteiskuntatietouden antamista varten, mutta selonteon mukaan tällaisiin määrärahoihin ei kuitenkaan ole päästy. (Valtioneuvosto 2008.)

Maahanmuuttajalla, jolla on Suomessa oleskelulupa ja kotikunta, ja joka ilmoitetaan työttömäksi tai saa tietyin edellytyksin toimeentulotukea, on oikeus kotoutumissuunnitelmaan. Se tehdään korkeintaan kolmeksi vuodeksi ja siihen sisällytetään toimenpiteitä, jotka lisäävät maahanmuuttajan ja hänen perheensä valmiuksia toimia työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa. Tällaisia toimintoja ovat muun muassa kotoutumiskoulutukseen liittyvät kieli- ja yhteiskuntatietouden opinnot ja näihin rinnastettavat toimenpiteet. (Mikkonen 2005, 55.)

Suomen kotouttamistoiminta voidaan Mikkosen (2005, 59) mukaan jakaa kolmeen eri tasoon. Sosiaalisen tason toiminnoissa tavoitteena on maahanmuuttajien psykososiaalisen tilanteen vahvistaminen, muun muassa henkilökohtainen sosiaalinen tuki. Toiminta mahdollistaa sosiaalisten verkostojen luomisen sekä vertaisryhmien muodostumisen. Tiedolliseen tasoon taas kuuluvat kielitaidon ja esimerkiksi yhteiskuntataitojen ja työllistymisedellytysten kehittäminen. Toiminnallisella tasolla taas tarkoitetaan muunlaista toimintaa, jonka sisältö voi olla lähes mitä tahansa kerhoista ja liikuntaryhmistä erilaisiin retkiin ja virkistytymisleireihin.

2.2.2 Kotoutumisen onnistumiseen vaikuttavat tekijät

Suomessa, kuten muissa Pohjoismaissa, kotoutumisen edellytyksenä pidetään työhön pääsyä sekä äidinkielen ja oman kulttuurin säilyttämistä. Sopeutumista edistävät myös muiden muassa koulutus, kielitaito, hyvä terveys ja asumistaso. (Pohjanpää ym. 2003, 7.) Perhoniemen ja Jasinskaja-Lahden mukaan (2006, 13–14) maahanmuuttaja kohtaa kotoutumisprosessinsa aikana kolmenlaisia haasteita: uuden elämän elinolojen järjestäminen tyydyttävällä tavalla, uusien taitojen ja kulttuuristen tapojen opettelu unohtamatta kuitenkaan oman kulttuurinsa tärkeitä perinteitä sekä ”näihin käytännöllisiin, kulttuurisiin ja sosiaalisiin muutoksiin henkisesti sopeutuminen”.

Kotoutumisen onnistumista ja myös epäonnistumista voidaan mitata erilaisia kriteerejä ja mittareita käyttäen. Valtonen (1999, 52) on esittänyt tutkimuksessaan, että kotoutumisen onnistumiseen vaikuttavia tärkeitä osa-alueita ovat muun muassa työ, opiskelupaikka, tunne tasa-arvoisuudesta sekä oman roolin, ystävien ja sosiaalisten kontaktien löytäminen. Myös perheen yhdistämisen onnistuminen, kotimaahan jääneiden sukulaisten turvalliset elinolot ja hyvinvointi sekä toisen polven maahanmuuttajien eli maahanmuuttajien lasten menestyminen uudessa kotiyhteiskunnassa vaikuttavat myönteisesti kotoutumiseen.

Perhoniemen ja Jasinskaja-Lahden (2006) mukaan suurimmalla osalla heidän kotoutumistutkimukseensa osallistuneista maahanmuuttajista oli ystäviä sekä omasta etnisestä ryhmästä että kantaväestöstä. Joka neljäs vastanneista oli kuitenkin eristäytynyt omaan kulttuuriseen ryhmäänsä. Heilläkin saattoi olla joi-takin suomalaisia tuttavita, mutta läheinen ystävyys koettiin vaikeaksi suuren kulttuurisen etäisyyden takia. Harvalla vastanneista oli ainoastaan kantasuomalaisia ystäviä. Työelämään onnistuneesti mukaan päässeistä maahanmuuttajista suurimman osan oletetaan työnsä kautta olevan tekemisissä suomalaisten kanssa. Nämä tulokset antavat tutkijoiden mukaan olettaa, että kyseessä olisi melko onnistunut sosiaalinen integraatio. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 74.)

Kotoutumistutkimuksen mukaan onnistuneesta kotoutumisesta voi kertoa myös se, jos maahanmuuttaja on onnistunut uuteen kotimaahan sopeutuessaan säilyttämään samalla omia kulttuurisia tapoja ja arvoja sekä vaalimaan omaa kieltä. Äidinkielen käyttö helpottaa oman kulttuurin tapojen ja syvälle juurtuneiden arvojen säilyttämistä sekä välittämistä edelleen tuleville sukupolville, mikä myös on maahanmuuttajille tärkeää. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 74.)

Työllistyminen on yksi kotoutumisen tärkeistä osista. Perhoniemen ja Jasinskaja-Lahden tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien työllistymiselle on tärkeää Suomessa hankittu koulutus. Mitä korkeampi koulutus maahanmuuttajalla on, sitä parempi voidaan olettaa hänen suomen kielen taitonsakin olevan. Tämä taas saattaa merkitä parempaa työllisyyttä. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 72–73.)

Enemmän ja pidemmälle kouluttautuneilla maahanmuuttajilla voi olla paremmat valmiudet suomen kielen opiskelulle, sillä heillä on usein aiempaa kielitaitoa ja paremmat kognitiiviset valmiudet opiskeluun kuin vähemmän kouluttautuneilla. Kotoutumistutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat käyttivät suomen kieltä erityisesti koulussa ja töissä. Tämä voi siis merkitä, että koulutukseen ja työhön pääsy edistää suomen kielen oppimista. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 73.)

2.2.3 Maahanmuuttajanaisten ja -perheiden kotoutuminen

Maahanmuuton yhteydessä perheen merkitys usein korostuu. Kun kotimaasta tuttu ympäristö ja sosiaaliset verkostot eivät ole käytettävissä, perhe saattaa olla suuri voimavara ja ainoa kiinne kohta uudessa paikassa. (Martikainen & Gola 2007; 89, 101.) Perhe voi auttaa kotoutumisessa, jos se pysyy toimivana kokonaisuutena maahanmuutosta huolimatta. Perhe voi merkitä esimerkiksi ”nopean muutoksen puskuria, emotionaalista tukea ja identiteetin peiliä”. (Alitolppa-Niitamo 2005, 44–45.) Naisen tärkeä rooli perheessä saattaa tuoda elämään jatkuvuutta myös maahanmuuton jälkeen. Lapsilla on usein suuri vaikutus nai-

sen valintoihin, esimerkiksi tulevaisuuteen ja asuinpaikkaan liittyen. Lapset elämän keskiönä ei kuitenkaan ole aina vapaaehtoinen valinta. (Siim 2007, 239–240.)

Valtioneuvoston kotouttamislakiin liittyvän selonteon (2008) mukaan suomalaisen yhteiskunnan ulkopuolelle jäävät kotouttamistoimista huolimatta usein kotona lapsia hoitavat maahanmuuttajanaiset, joista osa on hyvin vähän koulutettuja, mahdollisesti myös luku- ja kirjoitustaidottomia ja joilla on myös hyvin vähän yhteyksiä oman etnisen ryhmänsä ulkopuolelle. Maahanmuuttajanaiset vastaavat lähes täysin seuraavan sukupolven kasvattamisesta. Ulkoasiainvaliokunta korostaa naisten kotouttamistoimien tärkeyttä sekä tuen suuntaamista myös maahanmuuttajalasten peruskoulutukseen ja toisen asteen koulutukseen.

Perhekeskeisen kotouttamisen periaatteisiin kuuluvat Söderlingin ja Alitolppa-Niitamon (2005, 108) mukaan ”ymmärrys perheen roolista yksilön kotoutumisen resurssina, perhekokonaisuuden huomioon ottaminen ja perheen sisäisten sopeutumisprosessien tiedostaminen sekä erilaisten perhekäsitysten huomioon ottaminen”. Periaatteisiin kuuluvat myös ”yhteiskuntaan osallistavien toimenpiteiden tasapainoinen kohdistaminen eri perheenjäsenille, perheen yhtenäisyyden tukeminen ja kotoutumisen riskitekijöiden tunnistaminen, maahanmuuttajajärjestöjen perhetoiminnan tukeminen sekä yksilön oikeuksien kunnioittaminen ja puolustaminen”.

Suomessa asuvista maahanmuuttajaperheistä suurin osa on tullut maahan aikaisintaan 1990-luvun alussa ja monet ovat asuneet täällä vielä vähemmän aikaa, joten suurella osalla näistä perheistä on vielä kotoutumisprosessi kesken ja se vaikuttaa elämään uudessa maassa. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 10.) Perheenjäsenten eritahtinen kotoutuminen voi muuttaa tai vääristää heidän välisiään vuorovaikutus- ja valtasuhteita ja on ilmeistä esimerkiksi parisuhteissa, joissa toinen puoliso on muuttanut maahan paljon toista aiemmin tai ns. kahden kulttuurin perheissä, joissa toinen puoliso on etnisesti suomalainen. (Alitolppa-Niitamo 2005, 46.)

Eritahdista kotoutumista saattaa tapahtua myös sukupolvien välillä perheissä, joiden lapset ja nuoret menevät kouluun. Lapset pääsevät automaattisesti valtakulttuurin vaikutuspiiriin ja oppivat uutta kieltä ja yhteiskunnan toimintaperiaatteita samalla, kun vanhemmat jäävät helposti esimerkiksi työttömyyden takia eristyksiin. Tällöin vanhempien ja lasten väliset roolit voivat kääntyä ylösalaisin niin, että lapset ottavat liiaksi vastuuta ja ohjailevat vanhempiaan uudessa yhteiskunnassa ja samalla vanhemmat menettävät auktoriteettinsa ja vanhemmuutensa. (Alitolppa-Niitamo 2005, 46.)

Työttömyys ja huono taloudellinen tilanne voivat vaikuttaa kielteisesti myös maahanmuuttajaperheiden hyvinvointiin: ne voivat vaikuttaa heikentävästi muun muassa asumiseen ja vapaa-aikaan liittyviin valinnanmahdollisuuksiin, esimerkiksi lasten harrastuksiin sekä yleiseen elämänhallinnan tunteeseen. Maahanmuuttajataustaisten kotitalouksien keskimääräiset verotettavat tulot olivat vuonna 2000 koko maassa kantaväestöä alhaisemmat. Perheiden elinolosuhteiden kannalta huomattavaa on, että vähiten tuloja oli yhden huoltajan talouksilla ja pariskunnilla, joilla oli lapsia. (Alitolppa-Niitamo 2005, 40.)

Useat tekijät muodostavat riskitekijöitä koko perheen tasapainoiselle kotoutumiselle ja hyvinvoinnille. Näin etenkin, jos seuraavista tekijöistä useampi osuu samanaikaisesti perheen kohdalle: yksinhuoltajuus, luku- ja kirjoitustaidottomuus, vanhempien eristäytyneisyys ja masentuneisuus, monilapsisuus sekä vammaisuus tai muut erityistarpeet. (Alitolppa-Niitamo 2005, 46–47.) Kotoutumista voivat häiritä vakavasti myös esimerkiksi väkivalta ja rikollisuus, perheen hajoaminen eri kulttuurien yhteensovittamisen aiheuttamien paineiden takia, lasten huostaanotto sekä pitkäkestoinen työttömyys (Valtonen 1999, 52).

2.3 Voimaantuminen

2.3.1 Voimaantumisen käsite ja määrittelyä

Englanninkieliselle käsitteelle empowerment on eri tutkimuksissa ehdotettu monia käännöksiä, mm. valtaistuminen, voimistuminen, henkinen vahvistuminen, toimintakykyisyyden lisääminen, valtuuttaminen, voimavaraistuminen ja valtautuminen (Siitonen 1999, 83; Harju-Tolppa 2004, 14). Siitonen ja Harju-Tolppa pitävät parhaana suomenkielisenä vastineena voimaantumista.

Harju-Tolpan mukaan (2004, 14, 16) voimaantuminen on pitkä, mahdollisesti useita vuosia kestävä prosessi, jonka kuluessa ihminen voi parantaa oman elämänsä hallintaa ja kontrollia. Siitosen mukaan (1999, 83–87) voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, jossa keskeistä on sisäinen voimantunne, itsehallinta, toimintavapaus ja yksilön äänen kuuleminen. Voimaantuminen on mahdollista, kun ihminen voi olla osallisena luottamuksellisessa toiminnassa tasa-arvoisena yhteisön jäsenenä. Ihmistä voidaan pitää voimaantuneena, kun hänellä on vahva vastuu omasta kehityksestään sekä halu ja kyky toimia oikeaksi katsomallaan tavalla.

Nähdään, että kukaan ei voi voimaannuttaa toista, vaan ihminen voi voimaantua vain itse. Voimaantumisprosessia voidaan kuitenkin tukea tarjoamalla tarvittavia resursseja ja kehittymisen mahdollisuuksia. Kun tunne omasta kontrollista vahvistuu, parantuvat samalla myös itsetunto, kyky asettaa ja saavuttaa päämääriä sekä oman elämän ja muutoksen hallinta. Samalla toiveikkuus tulevasta lisääntyy. Voimaa ei voi siirtää toiselle, vaan ihmisellä itsellään täytyy olla selkeä identiteetti ja oma asema toimintaympäristössä, jossa asioista puhutaan yhteisesti ja luottamuksellisesti. Näin ollen voimaantuminen koostuu paitsi sisäisestä voimantunteesta, myös oman minän yhteydestä muuhun yhteisöön. (Siitonen 1999, 87–88.)

2.3.2 Maahanmuuttajanaisten voimaantuminen

Maahanmuuttajanaisilla on uuteen maahan tullessaan hallussaan tärkeitä tietoja ja taitoja kotimaastaan. Oletettavasti kotimaassa on kuitenkin erilainen yhteiskunta ja kulttuuri, joten Suomeen sopeutuakseen he tarvitsevat tietoa maan kulttuurista ja toimintatavoista. Jos nainen kokee, että hän ei pysty jatkamaan Suomessa elämäänsä samalla tavalla kuin kotimaassa, hänen voi olla vaikea voimaantua. Omanarvontunto lisääntyy vähitellen, jolloin nainen pystyy toimimaan myös uudessa ympäristössään. Tämä on pitkä prosessi, joka kestää jokaisen kohdalla oman aikansa, usein monia vuosia. (Harju-Tolppa 2004, 16.)

Maahanmuuttajanaisten voimaantumiseen vaikuttavat Harju-Tolpan (2004, 17) mukaan myönteisesti suomen kielen opiskelu sekä kulttuuristen tietojen ja taitojen oppiminen. Näiden taitojen avulla nainen voi itse muun muassa käyttää tarvitsemiaan palveluja ja hoitaa omia asioitaan. Aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen oppimisessa on havaittu tärkeäksi yhteisö, jossa kieltä voi harjoitella. Tämä mahdollistaa kielen käyttämisen oikeissa puhetilanteissa.

Kulttuurien erilaisuus ja niiden yhteensovittaminen voivat tuottaa ongelmia maahanmuuttajanaisille. Usein vastakkain joutuvat yhteisölliset kulttuurit, joissa perheen ja sukulaisverkoston hyvinvointi on etusijalla ja yksilöä korostava kulttuuri, jossa arvostetaan naisen omaa hyvinvointia ja itsenäisyyttä. Jos nainen kuitenkin onnistuu löytämään sopivan tasapainon näiden välille, hän voi kokea voimaantumista. (Harju-Tolppa 2004, 16.)

Voimaantumista saattaa tapahtua myös esimerkiksi naisen löytäessä keinoja ratkaista tai ennaltaehkäistä muita elämäänsä liittyviä ongelmia. Jos nainen on pitkään yksin ongelmiansa kanssa, niiden ratkaiseminen vaikeutuu. Pahaan oloon voi auttaa, kun saa taukoa ongelmaan ja esimerkiksi pääsee juttelemaan muiden naisten kanssa. Tällaisen vuorovaikutustilanteen vaikutuksesta ongelmat saattavat jopa alkaa ratketa tai ainakin helpottua. (Harju-Tolppa 2004, 16.)

3 TUTKIMUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Esittelen tutkimuksen toimintaympäristönä toimivan maahanmuuttajatyön hankkeen tarkoitusta, tavoitteita ja lähtökohtia. Lisäksi kerron hankkeen järjestämästä toiminnasta. Toiminnan kuvauksessa syvennyn erityisesti maahanmuuttajanaisille tarkoitettuun kieli- ja kotoutumiskurssiin.

3.1 Chili-hankkeen tarkoitus, tavoitteet ja lähtökohdat

Chili, tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimisenäkyjen mahdollistajana ESR 2009–2011 (jatkossa Chili-hanke) on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama ja Helsingin sosiaaliviraston kehittämiskeskuksen hallinnoima hanke. Hankkeen tarkoituksena on tuottaa ja mallintaa maahanmuuttajanaisille suunnattu matalan kynnyksen sosiaalisen vahvistamisen ja kielen opetuksen malli (SOVAKI), jota voidaan edelleen käyttää esimerkiksi muissa lasten ja perheiden palveluissa. Tarkoituksena on myös tuottaa monen eri toimijan yhteistyön malli sosiaaliviraston ja kolmannen sektorin välille. (Kruskopf 2009a.) Työmallien kehittäminen tuotetaan sosiaaliviraston lapsiperheiden palveluissa, yhteistyössä verkostokumppaneiden kanssa. (Kruskopf 2010, 3.)

Hankkeen päätavoitteisiin kuuluu työmarkkinoiden ulkopuolelle jääneiden maahanmuuttajanaisten sosiaalinen vahvistuminen ja heidän kotoutumisensa edistyminen sekä suomen kielen alkeiden oppiminen. Hankkeen kohderyhmään kuuluvat kaikkein vaikeimmin työllistyvät maahanmuuttajanaiset, esimerkiksi normaalin kieli- ja kotoutumiskurssitoiminnan ulkopuolelle jäävät kotiäidit. Hankkeen kautta heidät tehdään tietoisiksi ympäröivästä yhteiskunnasta, sen toiminnasta ja työelämän mahdollisuuksista. (ESR-projektihakemus 2008, 3; Kruskopf 2010, 3.) Toiminta on suunnattu Itä- ja Pohjois-Helsingissä asuville maahanmuuttajanaisille (Kruskopf 2009a).

Chili-hankkeen yhtenä teoreettisena lähtökohtana on Juha Siitosen voimaantumisteoria (1999). Voimaantuminen on Chili-hankkeen kielessä kääntynyt sosiaaliseksi vahvistumiseksi, josta juontaa kieli- ja kotoutumiskurssien nimi Sosiaalinen vahvistaminen ja kieli (SOVAKI). Tavoitteena on tarjota naisille mahdollisuus voimaantua kielen oppimisen ja tiedon kautta aktiivisiksi naisiksi, jotka edistävät perheensä hyvinvointia ja joille syntyy omia oppimis- ja työpolkuja. Näihin tavoitteisiin pyritään antamalla maahanmuuttajanasille tarvittavia kielellisiä ja tiedollisia valmiuksia, tutustuttamalla heitä työelämän mahdollisuuksiin sekä tekemällä asuinalueiden työ-, toiminta- ja harrastemahdollisuudet tutuiksi. (ESR-projektihakemus 2008, 3.)

Hankkeen pääasiallisia yhteistyökumppaneita ovat Helsingin sosiaaliviraston muut toimijat, Monika-Naiset Liitto ry, Väestöliitto, Helsingin työväenopisto, Suomen mielenterveysseura, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Tyttöjen talo, Maahanmuuttoyksikkö sekä Mannerheimin lastensuojeluliitto. (Kruskopf 2010, 3.)

3.2 Chili-hankkeen järjestämä toiminta

Chili-hanke toimii Helsingin sosiaaliviraston lasten ja perheiden palveluiden alaisena Helsingin Mellunmäessä kulttuuri- ja vapaa-ajantila Mellarissa. Mellarissa on toimintaa myös muunlaisille asiakasryhmille, kuten partiolaisille, työväenopiston kurssilaisille, ikääntyville, mielenterveyskuntoutujille ja vammaisille. Mellari toimii myös mellunmäkeläisten olohuoneena, johon jokainen voi tulla ja esimerkiksi käyttää tietokonetta tai lukea lehtiä.

Hankkeen toiminta koostuu kolmesta eri osasta: Sosiaalinen vahvistaminen ja kieli -kurssit, lastenhoito sekä vertaistukiryhmät. Sosiaalinen vahvistaminen ja kieli eli SOVAKI-kursseilla harjoitellaan arkipäivän elämässä tarvittavaa suomen kieltä ja kartutetaan tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista. Kurssien tavoitteena on ”vahvistaa naisia omaan elämään kuuluvien asioiden hoidossa, lasten kasvatuksessa sekä perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Kurssi-

laisia kannustetaan oman kouluttautumisen ja työpolun suunnitteluun sekä sosiaaliseen unelmointiin”. SOVAKI-kurssien ryhmät kokoontuvat kumpikin kaksi kertaa viikossa, kerrallaan kolmen tunnin ajan. (Kruskopf 2010, 3.)

Lastenhoito on järjestetty, jotta myös lasten ja koko perheen kotoutumisprosessi edistyisi ja jotta maahanmuuttajaäidit voisivat osallistua SOVAKI-kursseille. Lastenhoito on tarkoitettu 1–3-vuotiaille lapsille ja se järjestetään päiväkerhomaisesti omassa tilassaan Chillarissa, Mellarin vieressä. Lastenhoito on suomeksi tapahtuvaa ammatillista ja tavoitteellista toimintaa (Kruskopf 2010, 3). Lapsille puhutaan suomea esimerkiksi siksi, jotta heidän olisi helpompi aikanaan mennä suomalaiseen päiväkotiin. Tämä edistää osaltaan koko perheen kotoutumisprosessia. Lapset saavat leikkiä yhdessä ja kerhonohjaajien kanssa. Heille tarjotaan myös ohjattua toimintaa kuten sormiväreillä maalausta ja leipomista. Lastenhoitoon voidaan ottaa kahden SOVAKI-kurssin ajaksi yhteensä 16 lasta (Kruskopf 2009b).

Hankkeen järjestämässä vertaistukiryhmätoiminnassa maahanmuuttajanaisilla on mahdollisuus saada henkilökohtaista ohjausta esimerkiksi oman asuinalueensa työ- ja harrastusmahdollisuuksiin, yleiseen elämäntilanteeseen ja palvelujärjestelmiin liittyen (Kruskopf 2010, 3). Toiminnassa on mahdollista myös saada tukea muilta samassa tilanteessa olevilta. Ryhmissä on monesta eri kulttuurista lähtöisin olevia osallistujia, mutta niissä puhutaan kuitenkin pääsääntöisesti suomea. Teemoina ovat esimerkiksi kasvatus, asuminen, kotoutumisen prosessi sekä ajankohtaisia arkielämän asioita. Aiheet nousevat myös ryhmässä käyvien naisten omista tarpeista ja kiinnostuksen kohteista. Keskusteluun perustuvien vertaistukiryhmien lisäksi hankkeella on myös maahanmuuttajanaisille tarkoitettu, kerran viikossa kokoontuva liikuntaryhmä.

3.3 SOVAKI-kurssit

Chili-hanke järjestää vuoden mittaisia kieli- ja kotoutumiskursseja nimellä Sosiaalinen vahvistaminen ja kieli (SOVAKI). Kursseilla opiskellaan käytännön elämässä tarvittavaa suomen kieltä sekä hankitaan tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista. Samalla naiset pääsevät osallisiksi kodin ulkopuoliseen sosiaaliseen elämään. SOVAKIn tavoitteena on kielen oppimisen lisäksi voimaannuttaa maahanmuuttajanaisia niin, että he pystyisivät entistä paremmin ottamaan vastuuta omaan elämään kuuluvien asioiden hoidosta, lasten kasvatuksesta ja perheensä hyvinvoinnista. Kurssilaisia kannustetaan myös ”oman opiskelu- ja urapolkunsuunnitteluun sekä sosiaaliseen unelmointiin”. (Kruskopf 2009a.) Kyseessä ei ole pelkkä kielikurssi, vaan opetuksessa otetaan huomioon myös kotoutumiseen ja voimaantumiseen liittyviä osa-alueita, joten kurssilla ole virallista kielikurssien tasoluokitusta.

Kurssit kestävät yhden kalenterivuoden ja sen opiskelulukukaudet ovat keväällä tammikuusta toukokuuhun ja syksyllä elokuusta joulukuuhun. Kesällä kurssista on taukoa kesä- ja heinäkuun ajan. Kurssien ryhmät kokoontuvat kumpikin kaksi kertaa viikossa kolmen tunnin ajan kerrallaan: SOVAKI 1 maanantaisin ja keskiviikkoisin klo 9–12 ja SOVAKI 2 tiistaisin ja torstaisin klo 9–12. Kursseille mahtuu yhteensä 32 opiskelijaa. (Kruskopf 2009b.)

SOVAKI-kurssilaiset edustavat monia eri kansallisuuksia ja heillä on erilaiset koulutustaustat ja oppimisvalmiudet. He ovat pääosin työmarkkinoiden ulkopuolella, esimerkiksi kotiäitinä tai hoitovapaalla. (Opetussuunnitelma 2009.) Kurssin alkaessa heillä ei yleensä ole suomen kielen taitoa tai he osaavat alkeet. Kurssilaiset osaavat kuitenkin lukea ja kirjoittaa. Tosin monen äidinkielessä on käytössä erilaiset aakkoset, esimerkkinä arabian kieli. (Kruskopf 2009b.)

Vuonna 2009 kursseille osallistui yhteensä 19 naista monesta eri maasta, esimerkiksi Bangladesh, Ingusia, Irak, Japani, Latvia, Pakistan, Somalia, Sudan, Tunisia ja Vietnam. Kurssille tullessa naisten Suomessa oloaika vaihteli vain kahdesta viikosta jopa 13 vuoteen ja suomen kielen taito olemattomasta hyvään

puhekielen osaamiseen. Myös aiempi koulutustaso vaihteli: joillakin ei ollut mitään koulusta, kun taas toisilla yliopistotutkinto. (Kruskopf 2009b.)

Naiset olivat tulleet kursseille muun muassa perhetalo Sahramin, sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien, työvoimatoimiston ja muiden hankkeiden kautta sekä ystävien avulla. (Kruskopf 2009b.) Kurssien ryhmät oli jaettu pääasiassa naisten lähtömaitten mukaan niin, että toinen ryhmä oli ns. Aasia-ryhmä ja toinen Afrikka-ryhmä. Tämä jako tehtiin, jotta lastenhoidon ryhmät saataisiin jaettua tasaisemmin lasten iän mukaan. Tosin SOVAKI-ryhmissä oli naisia myös muualta kuin näistä maanosista.

SOVAKI-kursseilla opetellaan suomen kieltä, kuten sanastoa, kielioppia ja oikeinkirjoitusta. Erityisesti painotetaan kurssilaisten arkipäivän puhevalmiuksien kasvattamista. Kurssilla käytetään erilaisia opetusmenetelmiä ja hyödynnetään Mellaria oppimisympäristönä. Opetuksessa käytetään esimerkiksi opetusvideoita, lauluja, runoja ja draamaa. Käytössä on myös suomen kielen oppikirja Hyvin menee. Lisäksi oppimista edistävät toiminnalliset harjoitukset, kuten ostokset kioskill ja kirpputorilla, lääkärissä käyminen ja sinne ajan varaaminen, henkilöiden haastattelut, pienet näytelmät ja taidenäyttelyt Mellarissa. (Opetussuunnitelma 2009.)

Kurssilaiset käyvät myös tutustumiskäynneillä esimerkiksi kirjastossa, työvoimatoimistossa ja leikkipuistoissa. Oppimisen ja kotoutumisen edistämiseksi kursseilla vieraillee joskus myös ulkopuolisia vierailijoita kuten terveydenhoitaja, puheterapeutti ja hammashoitaja. Kursseilla pyritään ottamaan mahdollisimman paljon huomioon kurssilaisten omia toiveita ohjelman suhteen. (Opetussuunnitelma 2009.)

SOVAKI-kursseilla tavoitteina on saada kurssilaiset innostumaan oppimisesta, vahvistaa heidän suomen kielen arkipäivän kielitaitoaan, antaa valmiuksia tiedon etsintään ja ohjata atk-taitojen kehittämisessä sekä vahvistaa kurssilaisen kotoutumisprosessia ja auttaa opiskelijoita löytämään omia yksilöllisiä oppimispolkuja. Kursseilla painotetaan yhdessä työskentelyä ja yhdessä oppimista.

Oppimisessa sekä opiskelijaryhmän että ohjaajan ja opiskelijan vuorovaikutus on tärkeää ja myönteinen oppimisympäristö auttaa uusien asioiden sisäistämässä. Kurssin tavoitteena on edistää kurssilaisen siirtymistä esimerkiksi kielikursseille tai työelämään ja liittymistä johonkin hänelle merkitykselliseen ryhmään omalle asuinalueelle tai muuhun ryhmätoimintaan, esimerkiksi leikkipuiston asiakkaaksi. (Opetussuunnitelma 2009.)

Kursseilla edistetään ryhmäopiskelua: oppimistuloksia saavutetaan ryhmän ja ohjaajien antaman henkilökohtaisen tuen avulla. Tärkeässä osassa on myös oppimaan oppimisen taitojen kehittäminen. Ohjaajat pyrkivät ottamaan huomioon kurssilaisten erilaiset kokemukset, oppimisvalmiudet ja -tyylit sekä arvot ja oppimismotivaation, ja auttamaan kurssilaisia itseohjautuvuuteen. Kurssilaisia myös ohjataan henkilökohtaisen jatkosuunnitelman teossa (Opetussuunnitelma 2009.)

SOVAKI-kursseilla on kevään 2009 aikana opiskeltu suomen kielen alkeita, esimerkiksi esittäytymisen, perheen, ruoan, ostoksien, asumisen, työn ja vapaaajan sekä muiden teemojen avulla. Oppikirjan lisäksi on oppimisvälineinä käytetty muun muassa keskusteluja, eri alojen vierailijoita (hammashoitaja, atk-neuvoja), kuvasanakirjoja, näyttelemistä, suomen kielen opetusvideoita, rooli-leikkejä, piirustusta sekä vierailukäyntejä monessa paikassa. (Kruskopf 2009b.) Lisäksi on ollut molempien ryhmien yhteiset kevätjuhlat sekä kahden sosionomiopiskelijan kurssilaisille järjestämät kahvikutsut.

Syksyllä 2009 SOVAKI-kursseilla on kerrattu keväällä opittua ja jatkettu opiskelua esimerkiksi tutustumalla työelämään ja opiskelu- ja harrastusmahdollisuuksiin sekä harjoittelemalla lääkäriä ja virastoissa asiointia. Kurssilaisille on myös järjestetty tietokoneen käytön opastusta ja erilaisia harrastusmahdollisuuksia Mellarissa, esimerkiksi maahanmuuttajanaisten liikuntaryhmä, naisten ja heidän lastensa yhteiset musiikki-leikkituokiot sekä ompelua ja taidetyöpajoja. (Kruskopf 2009b.)

Vuoden 2009 opetussuunnitelman mukaan SOVAKI-kurssien ensimmäinen vuosi näyttää seuraavalta. Tammikuussa Chili-hanke aloitetaan, mutta opetus ei vielä ala. Helmikuussa ohjelmassa on tutustumista, opiskeluun orientoitumista ja oman opintopolun suunnittelua. Maaliskuussa pidetään tunteja eri teemojen, kuten perhe, asuminen ja ostokset, mukaan sekä opetellaan myös tiedonhakua. Lisäksi lähdetään tutustumaan kurssipaikan ulkopuolelle esimerkiksi kirjastoon ja ohjelmassa on myös tietokoneen käytön harjoittelua. Huhtikuussa on vuorossa suomen kielen sanavaraston kasvattamista ja erilaisiin oppimismenetelmiin tutustumista. Kurssilla vierailijoina käyvät esimerkiksi hammashoitaja, puheterapeutti ja puistotyöntekijä. Toukokuussa on aika opintojen arvioinnille ja kevätkauden loppujuhille. Kevään aikana keskitytään erityisesti suomen kielen alkeiden harjoitteluun. (Opetussuunnitelma 2009.)

Kesäkuu on toiminnallinen SOVAKI-kuukausi, jolloin Mellarissa järjestetään yhteistä toimintaa, esimerkiksi retkiä lähiympäristöön, pyöräilyä ja aluetoimintaa ja tutustutaan myös laajemmin omaan asuinalueeseen. Tällöin ei ole varsinaista kurssiopetusta. Heinäkuu on lomakuukausi. Kurssit jatkuvat elokuun 17. päivänä ja siitä eteenpäin kerrataan kevään asioita. Syyskuussa ja muutenkin syksyn aikana suomen kielen opiskelu jatkuu ja syvenee. (Opetussuunnitelma 2009.)

Lokakuussa harjoitellaan suomen kielen opiskelun lisäksi konkreettisesti yhteiskunnassa tarvittavia taitoja, esimerkiksi virastoissa asiointia. Tutustutaan myös harrastusmahdollisuuksiin ja opetellaan käytännön taitoja opiskelijoiden kiinnostuksen ja tarpeiden mukaan. Marraskuussa on vuorossa tutustumiskäyntejä ja ulkopuolisia vierailijoita. Kurssilaiset saavat halutessaan mahdollisuuden tutustua myös työelämään ja oman asuinalueensa naisille ja lapsille sopivaan vapaaajan toimintaan. Joulukuussa on loppujuhlat ja todistusten jako. (Opetussuunnitelma 2009.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kerron tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista sekä tutkimusongelmasta ja -kysymyksistä. Kuvaan myös teemahaastattelujen tekoprosessia sekä aineiston analysointia. Lopuksi pohdin vielä tutkimuksen luotettavuutta ja tutkimuseetiikkaan liittyviä seikkoja.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa Chili-hankkeen järjestämien SOVAKI-kurssien ja niiden ajaksi järjestetyn lastenhoidon merkityksestä kurssille osallistuneiden maahanmuuttajanaisten ja heidän perheidensä elämässä, ja siten tuottaa tietoa maahanmuuttajanaisten suunnatun toiminnan kehittämiseksi. Tutkimuksessa kiinnostuksen kohteina ovat Chili-hankkeen SOVAKI-kurssilaisten kokemukset kieli- ja kotoutumiskurssitoiminnasta: odotukset kursista, kurssin merkitykset osallistuneille, heidän tulevaisuudennäkymänsä sekä kurssiin liittyvät parannusehdotukset.

Ollessani työharjoittelussa Chili-hankkeessa, projektipäällikkö ja hankkeen muut työntekijät kertoivat tarpeestaan löytää tapoja arvioida hanketta. Heille on tärkeää saada tietoa SOVAKI-kurssin vaikutuksesta ja merkityksestä sille osallistuneiden naisten ja heidän perheidensä elämässä, jotta voitaisiin arvioida toteutuneen toiminnan onnistumista. Tutkimuksen on tarkoitus toimia apuna hankkeen arvioinnissa, kun pohditaan mallin sopivuutta maahanmuuttajien matalan kynnyksen kotoutumis- ja kielikurssien toteuttamiseen.

4.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimusongelmana tässä tutkimuksessa on: millaisia merkityksiä kieli- ja koulutuskurssilla on maahanmuuttajanaisten ja heidän perheidensä elämässä?

Tutkimuskysymyksiksi nousivat:

1. Mitä naiset odottivat kurssilta ja mitä he siitä saivat?
2. Millaiset tulevaisuudennäkymät naisilla on kurssin jälkeen?
3. Onko naisilla ideoita kurssin kehittämiseksi?

4.3 Tutkimuksen lähtökohdat

Laadullisessa tutkimuksessa halutaan kuvata todellista elämää ja sen moninaisuutta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja siksi aineiston kerääminen tapahtuu luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita asioiden ainutlaatuisuudesta ja pyritään paljastamaan odottamattomia tietoja valmiin teorian testaamisen sijasta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152, 155.) Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastolliseen yleistettävyyteen, vaan esimerkiksi kuvaamaan ilmiötä, ymmärtämään sitä tai antamaan sille mielekäs tulkinta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 83).

Laadullisen tutkimuksen aineiston hankinnassa käytetään menetelmiä, jotka tuovat esiin tutkittavan henkilön ns. oman äänen eli hänen näkökulmansa tutkittavaan ilmiöön (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155). Laadullista tutkimusta on kutsuttu myös ymmärtäväksi tutkimukseksi, koska sen tarkoituksena on eläytyä muun muassa tutkittavan ajatuksiin, kokemuksiin, tunteisiin ja motiiveihin. Tutkimuksen tavoitteena on myös ymmärtää asioiden merkityksiä tutkittavalle. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 28.) Tässä tutkimuksessa on tarkoitus saada kuuluviin tutkittavan oma ääni ja kartoittaa nimenomaan omakohtaisia kokemuksia, joten laadullinen tutkimus soveltuu hyvin tarkoitukseen.

Hirsjärvi ja Hurme (2000, 23) esittävät ajatuksen, jonka mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkittava kohde ja tutkija ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Näin tutkija omalta osaltaan myös luo tutkimaansa kohdetta. Olen ollut vuorovaikutuksessa tutkimuksen kohderyhmän naisten ja heidän lastensa kanssa kahden työharjoittelujaksoni aikana Chili-hankkeessa. Olin mukana muun muassa kurssien oppitunneilla ja muissa tapahtumissa, lastenhoidossa, naisten liikuntaryhmässä ja muissa vertaistukiryhmissä, kurssilaisten yhteisissä juhlissa sekä yhteistyökokouksissa. Tällä tavalla sain paljon alustavaa tietoa esimerkiksi asiakkaiden ja heidän perheidensä elämästä, heidän kotoutumisestaan, koulutuksesta, työkokemuksista kotimaassa ja heidän tulevaisuudensuunnitelmistaan.

Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija toimii aktiivisesti tutkittavien kanssa ja siinä sosiaaliset vuorovaikutustilanteet ovat tärkeä osa tiedonhankintaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 82). Osallistuva havainnointi ei tässä tutkimuksessa ole varsinaisen tietojenkeruumenetelmä, mutta työharjoittelujeni aikana sain kokemusta ja esiymmärrystä tutkittavista ilmiöistä ja kohderyhmästä. Se myös auttoi tutkimuksen teema-alueiden hahmottelussa. Lisäksi sain luotua luottamuksellisen suhteen näihin naisiin ja ehkä myös autettua myönteisen suhtautumisen syntymistä tutkimusta ja sen tekoa kohtaan.

Chili-hankkeen työntekijät tekivät kaikille kurssilaisille haastattelut (Liite 1) jo SOVAKI-kurssin alkupuolella, keväällä 2009. Haastatteluissa hankittiin tietoa muun muassa naisten taustoista, sosiaalisista kontakteista, hyvinvoinnista sekä tulevaisuudensuunnitelmista ja -tavoitteista. Olin mukana kahdeksassa näistä haastatteluista kirjaajana, joten sain havainnoida haastattelutilanteiden kulkua ja kurssilaisten osallistumista niissä. Lisäksi sain käyttää alkuhaastatteluja aineistona tutkimusta tehdessäni.

4.4 Teemahaastattelut

Laadullisen tutkimuksen aineisto kerätään luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa ja sellaisin menetelmin, että tutkittavien näkökannat ja oma ääni pääsevät esiin. Eräs esimerkki tällaisista menetelmistä on teemahaastattelu. (Hirsjärvi,

Remes & Sajavaara 2004, 155.) Teemahaastattelussa keskustelua ohjaavat tietyt teemat yksityiskohtaisten kysymysten sijaan. Vastauksia ei ole sidottu valmiisiin vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltavat voivat vastata omin sanoin. Teemahaastattelussa otetaan huomioon haastateltavien omat tulkinnat asioista ja heidän niille antamat merkitykset. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

Valitsin tutkimuksen aineiston keruutavaksi teemahaastattelut, koska esimerkiksi kyselylomake voisi olla liian vaikea vastaajien heikon suomen kielen taidon takia. Haastattelu on ehkä myös helpommin lähestyttävä tapa kerätä tietoa. Tein teemahaastattelut yksilöhaastatteluina, jotta haastateltavilla ei esimerkiksi olisi paineita vastata kysymyksiin ryhmän yleisen mielipiteen mukaan. Toisaalta ajattelin haastattelutilanteen pysyvän helpommin hallinnassani, jos mukana olisi lisäksi vain haastateltava ja mahdollisesti tulkki.

Teemahaastattelurunkoa tehtäessä ei listata yksityiskohtaisia kysymyksiä, vaan luodaan keskustelulle teema-alueet aiemman teoreettisen tarkastelun ja tutkimuksen viitekehysten pohjalta. Teema-alueiden olisi hyvä olla niin väljiä, että tutkittavan ilmiön monenlaiset ulottuvuudet tulisivat mahdollisimman kattavasti esiin. Näitä teema-alueita voidaan haastattelutilanteessa vielä tarkentaa kysymyksillä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 66–67.) Tutustuin kaikkien alkuvaiheessa haastateltujen haastatteluvastauksiin, ja muodostin niiden perusteella teemat ja teemahaastattelurungon (Liite 2) omia tutkimushaastattelujani varten. Teemoiksi muotoutuivat naisten odotukset kurssista, kurssin vaikutus omaan elämään niin läheisten ihmisten kuin oman elämänhallinnan ja -tyytyväisyyden kannalta, kielen oppiminen ja sen suhde sosiaalisiin kontakteihin sekä ideat kurssin kehittämiseksi ja muu palaute.

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 86) mukaan haastattelua sopiessa tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta tulisi kertoa myönteiseen sävyyn sekä tiiviisti ja helppotajuisesti. Haastateltavalle olisi hyvä myös ilmaista, että juuri hän voi antaa tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa. Ollessani mukana kurssien oppitunneilla, kerroin opinnäytetyöstäni ja sitä varten tehtävistä haastatteluista. Pyysin neljää kurssilaista osallistumaan haastatteluihin ja annoin heille kirjeen, jossa kerroin

opinnäytetyöstäni ja haastattelujen tarkoituksesta (Liite 3). Painotin juuri näiden naisten tärkeää osaansa tutkimuksessa. Kerroin haastattelussa saatavien tietojen olevan luottamuksellisia ja vain minun käytössäni sekä haastateltavien pysyvän työssä nimettöminä. Sovin haastatteluajat haastateltavien ja tulkkien kanssa.

Laadullisen tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti tutkittavaan ilmiöön nähden, eikä satunnaisotannalla. Tutkimuksessa pidetään jokaista tapausta ainutlaatuisena ja aineistoa tulkitaan tämän mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155.) Tarkoituksena oli valita tutkimustani varten neljä SOVAKI-kurssilaista, jotka olivat olleet mukana kevätlukukaudesta 2009 asti ja jotka olivat kurssilla vielä syksyllä 2009. Näille naisille oli tehty alkuhaastattelut keväällä 2009, joten heistä oli olemassa alustavaa tietoa. Heillä oli myös lapsia Chili-hankkeen lastenhoidossa. Valitsin haastateltaviksi pienten lasten kotiäitejä, koska he edustavat hankkeen varsinaista kohderyhmää.

Koin, että tällä joukolla voisi olla tietoa ja näkemystä kurssin sopivuudesta kotoutumisen alkuvaiheessa oleville maahanmuuttajille. Lisäksi ajattelin, että he voivat tuoda esiin tärkeää tietoa kurssin merkityksestä ja vaikuttavuudesta asiakkaan näkökulmasta. Kyseiset naiset olivat myös olleet mukana kurssilla Chilin hankesuunnitelman mukaisen kokonaisen vuoden, joten heillä on varmaankin näkemystä kurssin vaikuttavuudesta sen suunnitellulla aikajänteellä.

Aikataulu- ja muiden väärinkäsitysten takia sain tehtyä sovitulla aikataululla vain kolme haastattelua. Mietin mahdollisuutta tehdä vielä lisää haastatteluja. Päädyin kuitenkin pitämään kolmea tarpeeksi suurena kohderyhmänä tässä tutkimuksessa, koska laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistettävyyteen, vaan siinä ollaan kiinnostuneita ilmiöiden ainutlaatuisuudesta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 83; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155).

Koin tärkeäksi haastattelujen tallennuksen luotettavalla tavalla, joten päädyin äänittämään haastattelut nauhurilla. Teemahaastattelut yleensä tallennetaan, jotta haastattelu saataisiin sujumaan nopeasti ja ilman katkoja (Hirsjärvi & Hur-

me 2000, 92). Haastattelutilanteissa pyysin vielä lupaa haastattelulle ja sen äänitykselle. Kaikki haastateltavat suostuivat haastatteluun ja sen äänitykseen ja allekirjoittivat niihin liittyvän luvan (Liite 4). Jos joku haastateltavista olisi kieltäytynyt äänityksestä, olisin kirjoittanut vastaukset paperille. Tämä olisi voinut hidastaa haastattelun tekoa ja vähentää itse tutkimuksen luotettavuutta ja jotakin tärkeää olisi voinut jäädä kirjaamatta, sillä käsin kirjoittamalla haastattelusta voi jäädä pois tärkeitä vivahteita (Hirsjärvi & Hurme 2000, 92).

Tunsin haastateltavani jo ennen tutkimuksen tekoa, mikä helpotti luottamuksen synnyttämistä ja pohtimiseen innostamista itse haastattelutilanteessa. Yksi haastatteluista tehtiin ilman tulkkia suomeksi, muutamaa englanninkielistä tarkennusta lukuun ottamatta. Haastateltava vastasi kaikkiin kysymyksiin, mutta ei kovin pitkästi tai oma-aloitteisesti. Hän ei tuntunut haluavan kertoa muuta kuin vastaukset etukäteen laatimiini kysymyksiin. Haastateltavalla tuntui olevan kiire päästä pois haastattelusta tai sitten hän oli muuten haluton haastatteluun. Hän kuitenkin piti kurssia kaikin puolin hyvänä kokemuksena, eikä halunnut sanoa siitä mitään kritiikkiä.

Yhdessä haastattelussa oli mukana tulkki. Koin tämän välttämättömäksi, sillä en osannut haastateltavan omaa kieltä eikä hän kokenut osaavansa suomea tarpeeksi hyvin. Omalla tavallaan tämä monimutkaisti viestintää, kun haastattelutilanteessa oli mukana kolmaskin henkilö haastateltavan ja haastattelijan lisäksi. Tilanne kuitenkin eteni jouhevasti ja haastateltava vastasi ja kertoi paljon omasta elämästään ja mielipiteistään. Hän vaikutti kiinnostuneelta osallistumaan haastatteluun.

Yksi haastatteluista tehtiin ilman tulkkia osittain suomeksi, mutta pääosin englanniksi. Haastateltava ei itse halunnut tulkkia, vaan arveli selviytyvänsä haastattelusta ilman. Haastattelun toteuttaminen suurelta osin englanniksi ei tuottanut suuria ongelmia, mutta joidenkin sanojen ja kysymysten kääntäminen oli haasteellista. Haastateltava kertoi mielellään ja oma-aloitteisesti paljon elämästään ja kokemuksistaan Suomessa. Hän myös vaikutti innostuneelta osallistumaan haastatteluun.

4.5 Laadullinen sisällönanalyysi

Laadullinen sisällönanalyysi on analyysimenetelmä, jolla voidaan analysoida aineistoja systemaattisesti ja objektiivisesti ja jolla pyritään kuvaamaan aineiston sisältöä sanallisesti ja näin aikaansaamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja yleistetty kuvaus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103, 106). Tässä tutkimuksessa on tavoitteena kuvata maahanmuuttajanaisten kokemuksia ja niille annettuja merkityksiä mahdollisimman totuudenmukaisesti ja kokonaisvaltaisesti. Kyse ei ole yleistettävyydestä, vaan ainutkertaisista tapahtumista. Tarkoituksena on myös tulkita ja yrittää ymmärtää näitä ajatuksia, näkökulmia ja mielipiteitä.

Tässä tutkimuksessa on käytetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, jossa tutustutaan ensin aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja muuhun teoriaan ja sitten kerätään aineisto. Tämän jälkeen aineisto voidaan ensin pelkistää esimerkiksi litteroimalla ja sitten purkaa vaikka ryhmittelyä käyttämällä. Lopuksi luodaan uutta tietoa yhdistämällä tulokset alussa kartoitettuihin teoreettisiin lähtökohtiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108, 117.)

Tutkimusaineiston tallennuksen jälkeen aineisto voidaan kirjoittaa tekstiksi eli litteroida. Litteroinnin tarkkuus vaihtelee tutkimuksesta toiseen, mutta se voidaan tehdä esimerkiksi haastateltavan puheesta, valituista teema-alueista tai koko haastatteludialogista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138, 139.) Teemahaastattelut tehtyinä kuuntelin äänitteet ja kirjasin haastattelut melko sanatarkasti niin, että mukana oli kaikkien haastattelutilanteisiin osallistuneiden henkilöiden puhe. Pyrin kirjaamaan niin, että haastateltavien sanomat asiat tulisivat mahdollisimman hyvin esiin. Litterointiin meni paljon aikaa ja se oli yllättävän haastavaa. Kun käsittelin aineistoa pidemmälle, karsin tekstistä pois kaiken muun paitsi haastateltujen vastaukset.

Teemahaastattelulla kerätty aineisto voidaan purkaa teema-alueittain esimerkiksi siten, että aineistosta etsitään kuhunkin käytettyyn teemaan liittyvät vastaukset ja leikataan ja liimataan ne vastaavan teeman alle. Tässä tulisi pyrkiä löy-

tämään vastauksen olennainen sisältö. Aineistoon tulisi merkitä, kuka vastaajista on antanut minkäkin vastauksen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 142.)

Litteroinnin jälkeen luin haastattelut monta kertaa, jonka jälkeen alleviivasin tekstistä eri väreillä eri tutkimuskysymyksiin mielestäni vastaavat sanat ja lauseet. Sitten muodostin teemat tutkimuskysymysten mukaan ja leikkasin ja liimasin jokaisen aiemmin alleviivaamani vastauksen siihen liittyvän kysymyksen alle. Merkitsin jokaiseen vastaukseen, kuka haastatelluista sen oli antanut. Näin sain purettua tutkimusaineiston tuloksia varten.

Kirjasin tulokset tutkimuskysymysten alle pyrkien tuomaan esiin kaiken, mitä naiset kyseisestä teemasta kertoivat. Lisäsin mukaan joitakin lainauksia haastatteluista, jotta tutkimus olisi mielenkiintoisempi lukea ja jotta voisin perustella tutkimuksen tuloksia luotettavalla tavalla. Otin huomioon myös alkuhaastattelujen tulokset ja mahdolliset muutokset naisten elämässä.

Lopuksi tein tulkintoja ja johtopäätöksiä saatujen tulosten perusteella. Johtopäätöksiä tehdessäni pyrin ottamaan huomioon aiemmin esiin tuomani teoreettiset lähtökohdat sekä käyttämään omaa näkemystäni ja kokemustani hyväksi.

4.6 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimusetiikka

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa käytetään usein käsitteitä reliaabelius ja validius. Ne perustuvat käsitykseen, että tutkija voi päästä käsiksi objektiiviseen todellisuuteen ja totuuteen. Reliaabelius tarkoittaa saman tutkimustuloksen saamista samasta kohteesta kahdella eri kerralla, eli tutkimus pitäisi pystyä toistamaan ja saamaan sama tulos uudelleen. Validiutta arvioitaessa tarkastellaan koskeeko tutkimus todella sitä, mitä sen on oletettu koskevan eli käytetäänkö tutkimuksessa aiottuun liittyviä käsitteitä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 185–187.)

Tässä tutkimuksessa reliabelius ei välttämättä toteudu, sillä kyse on yhdellä tietyllä hetkellä tutkituista kokemuksista ja niille annetuista merkityksistä. Tutkitavien näkökulmat asioihin voivat muuttua ajan kuluessa. Lisäksi tutkimuksen tulokset ja varsinkin niistä tehdyt johtopäätökset voisivat olla erilaisia, jos joku toinen henkilö olisi ne tehnyt. Validius sen sijaan toteutuu, sillä sain tutkimuksen avulla vastaukset asettamiini tutkimuskysymyksiin. Toisaalta Hirsjärvi ja Hurme (2000, 185) ehdottavat, että näistä käsitteistä voitaisiin luopua laadullisen tutkimuksen yhteydessä, sillä siinä on aina kyse ainutkertaisista olosuhteista ja merkityksen annoista.

Tutkimuksen tekoon liittyy aina myös eettisiä seikkoja, jotka tulisi ottaa huomioon. Mäkisen (2006, 25) mukaan tutkimusta tehtäessä tulee noudattaa rehellisyyden, yleisen huolellisuuden, avoimuuden ja tarkkuuden periaatteita niin tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä kuin tulosten arvioinnissakin. Lisäksi pitäisi kunnioittaa ja arvostaa muiden tutkijoiden työtä. Tutkimus pitäisi suunnitella, toteuttaa ja raportoida yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaan.

Pyrin tutkimusta tehdessäni pitämään yllä eettistä tutkimuskäytäntöä esimerkiksi kertomalla haastatelluille etukäteen tutkimuksesta ja sen vapaaehtoisuudesta. Pyysin haastateltavilta suullisen lisäksi myös kirjallisen luvan haastatella ja myös äänittää haastattelut. Kerroin, että haastatteluäänitteet ja niistä tehtävät tekstitiedostot tulevat vain minun käyttööni.

Kukaan muu itseni lisäksi ei ole kuullut haastattelujen äänitteitä tai lukenut niihin liittyviä tekstejä. Olen pitänyt molemmat luotettavassa paikassa, johon ulkopuoliset eivät pääse käsiksi. Olen myös sitoutunut hävittämään kaikki teemahaastatteluihin ja muutenkin tutkimuksen kohderyhmään liittyvät ääni- ja tekstitiedostot tämän tutkimuksen päätökseen saattamisen jälkeen.

Tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä pohtiessani jäin miettimään joitakin asioita. Yhdessä teemahaastattelussa oli mukana tulkki. Mietin, onko tulkki kääntänyt kaiken haastateltavan sanoman ja niin kuin tämä on asian tarkoitta-

nut vai onko jotakin merkittävää jäänyt kääntämättä. Onko tulkki ymmärtänyt ja kääntänyt oikein ja olenko itse ymmärtänyt asian niin kuin haastateltava on itse alun perin tarkoittanut? Onko haastateltava ymmärtänyt, mitä haen kysymyksilläni?

Osassa haastatteluista taas ei käytetty tulkkia, mikä voi tuottaa ongelmia kielen käytön ja ymmärryksen kanssa, kun ollaan tekemisissä suomen kieltä vain jonkin verran osaavien kanssa. Mietin, olenko itse saanut sanottua asiat niin, että ne ymmärrettäisiin haluamallani tavalla vai ovatko haastateltavat ymmärtäneet kysymäni ja niiden merkitykset jollakin eri tavalla. Pohdin myös, ovatko haastateltavat voineet ilmaista itseään heille vielä melko vieraalla ja vaikealla kielellä juuri niin kuin haluaisivat. Haastatteluissa käytettiin myös jonkin verran englantia, mikä toivottavasti helpotti asioiden ymmärrystä ja tulkintaa.

Tunsin myös kaikki haastateltavat entuudestaan työharjoittelujaksoiltani. Pohdin, ovatko he ymmärtäneet roolini tutkimuksen tekijänä, opinnäytetyön tarkoituksen ja teemahaastattelujen tarkoituksen ja kaiken niihin liittyvän luottamuksellisuuden. Ovatko haastateltavat pitäneet minua yhtenä hankkeen työntekijänä, heidän suomalaisena tuttavanaan, tutkimuksen tekijänä vai ehkä jonakin ihan muuna?

Mietin myös, ovatko haastateltavat suostuneet mukaan tutkimukseen ikään kuin vain kiltteyttään vai ovatko he ymmärtäneet vapaaehtoisuuden eli voivansa yhtä hyvin kieltäytyä tutkimuksesta. Näihin kysymyksiin on vaikea, jollei mahdollon löytää vastauksia, sillä tähän kaikkeen vaikuttavat myös haastateltavan, tulkin ja tutkimuksen tekijän erilaiset tulkinnat esimerkiksi tilanteesta ja sanojen merkityksestä ja käyttöyhteyksistä.

5 TEEMAHAASTATTELUISTA SAADUT TULOKSET

Tässä luvussa esittelen ja kokoan kolmen maahanmuuttajanaisten kokemuksia Chili-hankkeen kieli- ja kotoutumiskurssista heille tekemieni teemahaastattelujen perusteella. Otan tuloksissa huomioon myös, mitä naiset ovat kertoneet aiheista kurssien alkupuolella tehdyissä haastatteluissa. Jaottelen tulokset tutkimuskysymysten mukaan, jotta niitä olisi helpompi seurata.

5.1 Maahanmuuttajanaisten odotukset kurssista

Teemahaastatteluissa naiset ilmaisivat haluavansa ennen kaikkea oppia suomen kieltä sekä pystyä kommunikoimaan muiden ihmisten kanssa. Lisäksi naisista yksi kertoi halunneensa saada tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, toimintatavoista, palveluista ja yleensä elämästä Suomessa. Naiset antoivat samanlaisia vastauksia suomen kielen oppimisen tärkeydestä myös kurssin alkupuolella tehdyissä haastatteluissa. Tällöin naiset kertoivat myös muista odotuksistaan, joita olivat esimerkiksi sanavaraston laajentaminen, käytännön kulttuuritietämys kielen oppimisen lisäksi, lisähaasteita opiskeluun sekä tietoa jatko-opiskelumahdollisuuksista.

Minä odotan oppia kieli.

Ensimmäinen kieltä ja minä haluan puhua ja ymmärtää, mitä toiset ihmiset puhuvat. -N2

Halusi oppia suomen kieltä

Oli joku tieto, halusi että autetaan. Palveluista, sosiaalipalveluista. Sosiaalitoimistossa esimerkiksi, Kelassa.

Sitten esimerkiksi harrastukset, koska... En tiedä mitään esimerkiksi lasten harrastuksista, missä, milloin, minkälaisia.

Haluaisi jotain saada tietää enemmän elämästä Suomessa. -N1

5.2 Kurssin merkitykset maahanmuuttajaisille

Teemahaastattelujen vastausten perusteella SOVAKI-kurssi on ollut kahden haastateltavan mielestä ikään kuin ensimmäinen askel Suomeen sopeutumisessa, ja siitä on hyvä alkaa rakentaa elämää eteenpäin. Yhden haastateltavan mukaan kurssi oli myös ensimmäinen hyvä paikka, jossa kaikki osallistuvat yhteiseen toimintaan ja jossa ihmiset halusivat auttaa häntä.

Tämä kurssi on ensimmäinen askel, mutta minä haluan vielä oppia. Nyt minä katsoo, nyt minä olin toinen askelta” -N2

*Tässä kurssissa... alkoi rakentaa.
Alkoi suunnitella elämää.
Se on hyvä, kun sinä tulet johonkin Suomeen, ja heti tuli joku hyvä paikka, jossa on hyviä ihmisiä, jotka halusivat auttaa.
Kaikki osallistuvat... Kaikki opiskelijat ja kaikki työntekijät, työharjoittelijat ja tällaiset. -N1*

Kurssi on vaikuttanut naisten mukaan myönteisesti heidän elämäänsä. Yksi naisista kertoi saaneensa kurssilta hyvinvointia, tietoa elämästä ja itsearvostusta sekä olevansa nyt rohkeampi ja sosiaalisempi kuin ennen kurssia. Alkuhaastattelussa sama nainen kertoi hänellä olleen paha olla, koska ei ollut osannut suomen kieltä eikä pystynyt kommunikoimaan muiden kanssa.

Myös toinen haastateltu kertoi pystyvänsä nyt ottamaan rohkeammin kontaktia ihmisiin ja puhumaan suomea heidän kanssaan. Hän koki kurssin antaneen myös rohkeutta mennä eri paikkoihin ja liikkua omassa ympäristössä itsenäisesti. Kolmas naisista kertoi jo alkuhaastattelussa olevansa todella onnellinen muun muassa siksi, että perheessä on kaikki hyvin ja hänellä on kavereita kursilla ja hän oli edelleen samaa mieltä elämästään.

*Kun tuli Suomeen, ei tiennyt yhtään mitään Suomesta, elämästä... oli ei masentunut, mutta...
Mutta kun kuuli, että tulee kurssille, sai paljon hyvää, hyvinvointia.
Ehkä ilo... oli tietoa elämästä.
On saanut itsearvostusta. Se nousee, menee ylös.
On sosiaalisempi.
Tietää esimerkiksi, mitä tapahtuu. Tulee, että se oli ihan helppo mennä puhumaan.
On rohkeampi nyt. -N1*

The course helped me to feel more free to use language in different places so I can go alone. (suom. Kurssi on auttanut minua käyttämään kieltä vapaammin eri paikoissa, joten nyt voin mennä yksinkin.)

Nyt minä ei pelkää, mutta ennen minä puhun englanti. Ihmiset ei ymmärrä, mutta nyt minä suomeksi.

Minä pelkään tule kirjasto or any other place I don't know (suom. tai mikä tahansa muu paikka, jota en tunne). Mutta kanssa other naisten ja opettajan kanssa: okei me tulemme. Mutta minä tulin kirjasto minun mies kanssa, mutta minä yksin voin mennä. -N2

SOVAKI-kurssilla on myös saatu ystäviä ja tavattu ihmisiä eli sosiaaliset kontaktit ovat lisääntyneet. Kurssilla oli kahden haastatellun mielestä hyvää myös yhteiset juhlat ja muut tapahtumat. Eräs haastateltava toi myös esiin, että kotona ollessaan hänen ei tule puhuttua suomea muiden kanssa, mutta kurssilla hän käyttää kieltä lähes kaikkien kanssa. Hänen mielestään yhdessä juhlimisen ja syömisen lisäksi on ollut hauskaa oppia asioita suomalaisesta kulttuurista ja juhlista.

Suomalaisista ... työharjoittelujaksolla olevia hyviä ihmisiä. Mutta suurin osa on ulkomaalaisia. -N1

Täällä kurssissa mä oppinut paljon asia, tavannut ihmiset. Kun olen kotona, ei puhu suomea.

Mä näen ennen ei näin paljon (ihmisiä), mutta nyt mä näen ulkomaalainen ja suomalainen ja me puhutaan aina suomen kieli.

Joo, (x-maalainen) ystävä. Joskus me soitamme ja mene kaupassa ja tavataan. Tosi hyvä. Ja omanmaalaiset, me aina puhutaan oma kieli, mutta ulkomaalainen opiskelija mä puhun suomea. Puhuu suomea, se tulee hyvin.

Koska meillä on juhla tämä kurssi, juhla kaikki ja opiskelijat tavataan. Ruokaa siellä, se ollut hauska.

Keväällä, vappujuhla. Kaikki suomalainen juhla. Me oppinut kaikki suomalainen juhla ja kulttuuri. -N3

Kurssilla naiset ovat myös opiskelleet ja oppineet suomen kieltä. Haastateltavista kaikki kertoivat oppineensa paljon sanoja ja jonkin verran kielioppia. Kaksi naista myös kertoi kurssilla käytetyistä hyvistä opiskelumenetelmistä.

On oppinut kieltä, esimerkiksi sanoja. Esimerkiksi oppivat partitiivin. Ymmärsi sanat. Nyt voi oppia enemmän. Kurssilla on myös keskusteltu, kuuntelut, sitten syöty yhdessä. -N1

Minä tietää pari sanaa viime vuonna, mutta nyt ooh... Paljon. Ymmärrän sanoja, mutta ei puhu.

Keväällä oli hyvä, oppi paljon sana. -N2

*Minä oppinut suomen kieli. Puhutaan ja verbi.
Ja puhutaan hyvin, kun puhutaan aina. Sitten se tulee hyvin.
Kirjoittaminen, luemme ja kuunnella. Ja home work, kotiläksy. Kaikki on hyvä. -N3*

Kahden haastatellun naisen mielestä kurssin lisäksi myös Chili-hankkeen lastenhoito on vaikuttanut myönteisesti heidän perheidensä elämään. Yhden haastateltavan lapsi on nyt rohkeampi ja uskaltaa leikkiä ja puhua muiden lasten kanssa enemmän kuin ennen. Toisen haastateltavan mukaan hänen lapsensa on oppinut vähän suomea lastenhoidossa oltuaan. Hänen mukaansa lastenhoidon järjestäminen on hyvä asia myös siksi, että nyt äiditkin pääsevät kurssille.

*On myös hyvä. Lapsi nyt leikkii, puhuu lasten kanssa, ei pelkää.
-N2*

Ja minun vauva on, hän tulee myös, oppii vähän suomea. Ja siellä on hyvä Chillarissa.

Kun mä tulin tämä kurssille, siellä oli lastenhoitaja ja sitten äiti opiskelee. Minä olen tyytyväinen tämä kurssi.

Ja lapset hoitaa tuolla, sitten kaikki on äiti. Meillä on lapsia ja me yhdessä menee kurssi. -N3

Kaksi haastateltavaa pohtivat, millaista heidän elämänsä olisi ollut ilman SOVAKI-kurssia. Yhden mielestä hän ei olisi uskaltanut käyttää suomen kieltä yhtä paljon kuin nyt ja olisi ehkä viettänyt päivänsä esimerkiksi perhetalo Sahramissa. Tällainen ajanvietto perhetalossa tuli esiin myös naisen alkuhaastattelussa. Toinen haastateltu arveli ilman kurssia olevansa kotona lapsen kanssa. Hän kertoi myös alkuhaastattelussa arkipäivän toimistaan kurssin ulkopuolella. Niihin kuuluivat esimerkiksi kotityöt sekä välillä kaupassa ja ulkoilemassa käyminen.

Puhun englantia kaikkien kanssa.

Ehkä minä tulen (perhetalo) Sahramissa koko päivä, paljon lastenkirjat ja minä luen lastenkirjoja sana itse. -N2

Varmaan minä olen kotona tai minä menee kauppa, en tiedä. Mutta koska nyt minä tulen minun lapsen kanssa. Jos minun lapsi ei kukaan hoida, sitten varmaan mä olen kotona. -N3

5.3 Maahanmuuttajanaisten tulevaisuudennäkymät

Naiset kertoivat haluavansa jatkaa suomen kielen opiskelua vielä SOVAKI-kurssin jälkeen ja tehdä töitä Suomessa vielä joskus myöhemmin. Tämä tuli esiin myös naisten alkuhaastatteluissa. Töihin he eivät vielä halunneet mennä, koska heillä ei mielestään ole vielä tarpeeksi hyvää kielitaitoa. Lisäksi yhdellä naisista ei ollut vielä mitään kokemusta työelämästä, joten hän haluaa opiskella ennen työhön menoa.

Alkuhaastattelussa yksi naisista kertoi haluavansa pätevöittää jo olemassa olevan tutkintonsa. Toinen taas halusi löytää oman paikkansa yhteiskunnassa. Teemahaastattelujen teon aikaan kahdella heistä on aikomuksena mennä ensin jollekin kielikurssille tai valmistavaan koulutukseen ja sen jälkeen vielä jatkokoulutukseen. Yksi naisista ilmaisi haluavansa vielä toiselle kielikurssille, mutta ei tiennyt vielä, mitä haluaisi tehdä sen jälkeen eli oman paikan etsiminen jatkuu yhä.

Haluaisi vielä oppia suomen kieltä, mennä ehkä valmistavalle kursseille, työvoimatoimiston kursseille. Sen jälkeen menee työhön. Haluaisi ensin mennä töihin (eräs ammatti) ja sen jälkeen ehkä olla vähän työssä, oppia kaikki ja sen jälkeen vaikka mennä vielä opiskelemaan (toiseen ammattiin). Työvoimatoimisto voi tarjota jonkun työpaikan. -N1

Minä odotan toinen kurssi, suomen kieli kurssi ja valmistava koulutus. Että kumpi tulee ensin. Yksi vuotta valmistava koulu. Sitten jälkeen jos minä pääsen, minä menen ammattikouluun. Minä nyt en halua mennä töihin, koska minulla ei ole ammattia. Ja minä en mene töihin oma kotimaassa. Joskus töihin, mutta ensin mä haluan opiskelua, sitten jälkeen mä haluan töihin. -N3

Minä haluan toinen kielikurssi. Oppia kieli. -N2

Naiset kertoivat myös erilaisia motiiveja suomen kielen lisäopiskelulle. Yhden naisen mielestä hänen pitää oppia vielä lisää kieltä, jotta voisi opiskella ja hakea työtä Suomessa. Hän arveli tarvitsevansa kieltä myös tulevassa työssään. Samaa mieltä oli toinenkin haastateltu ja hän kertoi tarvitsevansa erityisesti lisää

suomen kieliopin opiskelua. Yhden naisen mielestä hänen pitää opiskella lisää, koska hänellä ei vielä ole riittävän hyvää suomen kielen taitoa. Lisäksi kaksi naista kertoi lastensa pääsevän lähiaikoina päiväkotiin, mikä mahdollistaisi heidän opiskelunsa.

Voi opiskella ja hakea työtä. -N1

Minä haluan tulla kielioppia. Tämä on paljon sana, jota minä en tiedä.

Minä haluan tehdä työtä ja tämä tarvitsee kielioppi.

Nyt minä odottaa lapsi tulee päiväkodissa. -N2

Minulla ei ole riittä, suomen kieli ei ole riittä. Minä haluan enemmän. Ja tietoa suomen kieli. Ei ole riittänyt, mutta minä haluan yrittää: puhutaan ja oppii suomea.

Hän alkaa tammikuussa. Siellä hänellä on paikka. (lapsi päiväkodissa) -N3

Muista tulevaisuudensuunnitelmistaan ja -haaveistaan naiset kertoivat kurssin alkupuolella seuraavasti. Yksi heistä kuvasi haluavansa opiskella unelma-ammattiinsa, auttaa köyhiä ihmisiä ja oppia luistelemaan. Toisaalta hän kertoi olevansa jo todella onnellinen muun muassa siksi, että perheessä on kaikki hyvin ja hänellä on kavereita kurssilla. Toinen nainen kuvasi haluavansa pystyä kommunikoimaan muiden kanssa ja tulevansa osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Kolmannen naisen asuin- ja muut olosuhteet olivat hänen mukaansa hyvät, mutta hän kaipasi lisää sosiaalista elämää ja jutteluseuraa.

Teemahaastattelujen tekoaikaan yksi naisista haluaisi tietää vielä lisää elämästä Suomessa ja miten asiat täällä toimivat. Toinen haastateltava kertoi kaiken elämässään olevan nyt hyvin, eikä hän haluaisi muuttaa mitään. Hän kertoi kuitenkin opiskelu- ja työhaaveistaan. Kolmas naisista kuvasi haluavansa elämänsä jotakin merkityksellistä tekemistä lapsen hoitamisen lisäksi ja tuntea olevansa arvokas ja hyödyllinen. Lisäksi hän haluaisi matkustella ja tavata ihmisiä.

(Oppia) miten systeemi toimii. -N1

Minä haluan tehdä! Mutta lasten kanssa tämä on vaikea.

Tekemistä ja matkaa. Tutustua ihmiset. Minä haluan to be valuable, do something valuable. (suom. Haluan olla arvokas, tehdä jotakin arvokasta.) -N2

5.4 Maahanmuuttajanaisten ideoita kurssin kehittämiseksi

Kurssin alkupuolella tehdyistä haastatteluista kävi ilmi, että naisten mielestä kurssilla oli mukavaa käydä ja siellä oli hyvä ohjelma. Yhden naisen mukaan useimmat ryhmäläiset pitivät kurssilla käymisestä. Hänen mielestään kuitenkin edettiin liian hitaasti ja olisi hyvä päästä kurssille useammin kuin kaksi kertaa viikossa. Toisen naisen mielestä kurssilla ehti hyvin sulatella oppimaansa ja pääsi juttelemaan paljon muiden ryhmäläisten kanssa.

Teemahaastatteluista selvisi naisten mielipiteitä kurssista sen ollessa jo lähes lopussa. Yhden mielestä kaikki SOVAKI-kurssilla tehty ja opittu oli hyvää, eikä hän parantaisi mitään. Toisen mielestä kurssilla ei ole opeteltu tarpeeksi suomen kielioppia. Hän olisikin halunnut oppia enemmän ja nopeammin. Yksi haastateltu kertoi oppineensa kurssilla paljon sanoja, mutta olisi halunnut oppia muodostamaan lauseita ja kysymyksiä. Hän myös kertoi kurssilla olleen toimiva opiskelijaryhmä kevätlukukaudella, mutta syksyllä ihmisiä oli vain vähän, mikä heikensi hänen omaa opiskelumotivaatiotaan.

*Ei oppinut tarpeeksi esimerkiksi suomen kielioppia.
Haluaisi enemmän ja nopeammin oppia. -N1*

*Minä pidän keväällä kurssista. Minä tutustuin, me olimme kurssi.
Yksi ryhmä. Mutta nyt syksyllä: missä on ihmiset? Ihmiset ei tule.
Ja me ei oppia. Keväällä oli hyvä, oppi paljon sana.
Keväällä me opimme vähän suomen kieli.
Minä tiedän mitä joku on, mutta minulla on vaikea kysy kysymyksiä.
Ja haluan oppia lauseita. -N2*

Kurssin alkuvaiheessa naiset ehdottivat sen kehittämiseksi sanavaraston laajentamista ja lisää kulttuuristen tapojen opettelua. Teemahaastatteluissa naiset ilmaisivat kaipaavansa esimerkiksi enemmän suomen kielen kielioppia kuten lauseiden muodostamisen opettelua, kirjoittamista, kotitehtäviä ja yleensäkin enemmän tehtävää. Lisäksi yksi haastateltava ehdotti opetukseen vielä enemmän järjestelmällisyyttä sekä huomion kiinnittämistä enemmän kielen oppimiseen eikä vain keskusteluun.

Kotitehtäviä. Ja kirjoittaa. Me oppia paljon sanoja, mutta minä haluan oppia lauseita. -N2

*Ei ole tarpeeksi kielioppia. Myös joku opetus ei ole hyvin järjestetty.
Joku tehtävä, enemmän tehtävää.*

Ihmiset tulevat kurssille oppimaan kieltä, ei vain keskustelemaan ja istumaan.

Ja joskus tulee vähän, että se vie aikaa turhaan.

Enemmän huomio kielenoppimiseen, ei vain keskusteluun. -N1

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Maahanmuuttajanaisten odotusten ja kurssin tavoitteiden kohtaamisesta

Maahanmuuttajanaiset odottivat SOVAKI-kurssilta kertomansa mukaan lähinnä suomen kielen oppimista sekä tietoa ja opastusta elämästä Suomessa: yhteiskunnasta, palvelujärjestelmästä, kulttuurista ja muista toimintatavoista. Lisäksi haluttiin pystyä kommunikoimaan muiden ihmisten kanssa. Näitä odotuksia, toiveita ja tarpeita voidaan verrata esimerkiksi Mikkosen (2005, 59) esittämään jakoon kotouttamistoiminnan sosiaaliseen, tiedolliseen ja toiminnalliseen tasoon. Naisten tässä tutkimuksessa esittämät kurssiin liittyvät odotukset vastaavat eniten kotouttamistoiminnan tiedolliseen tasoon kuuluvia asioita, kuten kieli- taidon kartuttaminen ja yhteiskuntataitojen kehittäminen sekä sosiaalisen ta- soon kuuluvia asioita, kuten psykososiaalisen tilanteen vahvistaminen ja sosiaa- listen verkostojen luominen.

Chili-hankkeen ja SOVAKI-kurssien tavoitteisiin kuuluvat muun muassa kotout- tamistoiminnan sosiaaliseen tasoon kuuluvat maahanmuuttajanaisten sosiaali- nen vahvistuminen ja heidän kotoutumisensa edistyminen sekä tiedolliseen ta- soon kuuluva kielitaidon kartuttaminen. Voidaan ajatella, että kurssin tavoitteet ja sen kohderyhmään kuuluvien naisten odotukset ovat samanlaisia ainakin kie- litaidon kartuttamisen osalta. Naiset itse pitivät kielen oppimista tärkeimpänä kurssiin liittyvänä odotuksena. He kokivat, että vasta kielitaidon karttumisen jäl- keen voi muutenkin alkaa sopeutua elämään Suomessa. Kielitaidon kartuttami- nen voitaisiin siis nähdä esimerkiksi väylänä ja välivaiheena muihin asioihin, kuten yhteiskuntaan sopeutumiseen ja kotoutumiseen.

6.2 Maahanmuuttajanaisten voimaantumisenesta

Tutkimuksen maahanmuuttajanaiset kertoivat saaneensa kurssilta tietoa Suomessa elämisestä ja toimintatavoista sekä hyvinvointia ja itsearvostusta. Lisäksi he kuvasivat olevansa nyt sosiaalisempia ja rohkeampia olemaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Tällaiset ilmaukset itsearvostuksen, elämänhallinnan ja toimintavapauden lisääntymisestä voisivat viitata voimaantumiseen, jonka keskeisiä määrittäjiä ovat esimerkiksi oman elämän ja muutoksen hallinta, sisäinen voimantunne sekä toimintavapauden ja itsetunnon kasvu.

Maahanmuuttajanaisten voimaantumista voivat tutkimusten (esim. Siitonen 1999, Harju-Tolppa 2004) mukaan edesauttaa suomen kielen ja kulttuuristen tapojen opiskelu ja se, että voi toimia tasa-arvoisena jäsenenä luottamuksellisessa yhteisössä. Tutkimustulos näyttäisi saavan vahvistusta myös tässä tutkimuksessa, sillä nämä maahanmuuttajanaiset kuvasivat muun muassa oppineensa suomea muiden ihmisten kanssa puhuessaan, tavanneensa ihmisiä ja saaneensa ystäviä kurssilla. Tärkeitä heille olivat myös yhteiset juhlat ja yhdessä syöminen samassa turvallisessa yhteisössä.

Voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään, mutta prosessia voidaan tukea tarjoamalla tarvittavia resursseja ja kehittymisen mahdollisuuksia. SOVAKI-kurssin voidaan tämän tutkimuksen tulosten perusteella olettaa antaneen naisille kehittymisen mahdollisuuksia esimerkiksi kielen oppimisessa ja opiskelutaitojen hankkimisessa, kulttuuristen seikkojen oppimisessa ja huomioonottamisessa sekä antaneen myös mahdollisuuden toimia luottamuksellisessa yhteisössä.

Tämä päättely perustuu siihen, että kurssille osallistuneet maahanmuuttajanaiset ovat itse kuvanneet kurssin vaikuttaneen myönteisesti juuri tällaisiin seikkoihin omassa elämässään. Chili-hankkeen ja SOVAKI-kurssien tavoitetta maahanmuuttajanaisten voimaantumisen edistämisestä voidaan siis pitää ainakin näiden naisten kohdalla toteutuneena.

6.3 Maahanmuuttajanaisten kotoutumisesta

Tutkimuksen maahanmuuttajanaiset ilmaisivat haluavansa vielä jatkaa suomen kielen opiskelua, opiskella Suomessa itselleen ammatin ja mennä täällä töihin joskus tulevaisuudessa. Nämä halut oppia kieltä ja sopeutua yhteiskuntaan opiskelemalla ja tekemällä töitä voisivat merkitä paitsi voimaantumista ja sen myötä lisääntynyttä itsetuntoa ja elämänhallintaa, myös näiden naisten jonkin asteista kotoutumista tai ainakin kotoutumisprosessin myönteistä alkua. Tutkimusten (esim. Valtonen 1999; Pohjanpää, Paananen & Nieminen 2003) mukaan kotoutumisen onnistumista edistävät esimerkiksi oman roolin ja sosiaalisten verkostojen löytäminen, kielitaidon kehittyminen sekä koulutus ja työllistyminen.

Nämä naiset eivät olleet vielä tutkimusta tehtäessä löytäneet varsinaista opiskelua- tai työpaikkaa, mutta uskon opiskelua muistuttavalle SOVAKI-kurssille pääsyn edistäneen kotoutumiseen vaikuttavia seikkoja kuten kielen oppimista, sosiaalisten kontaktien lisääntymistä sekä oman roolin ja paikan löytämistä yhteisössä. Se, että nämä naiset haluavat päästä vielä pidemmälle elämässään Suomessa, voisi tarkoittaa jonkinlaista sitoutumista ja halua kotoutua tänne entistä enemmän.

Yksi naisista kuvaili myös lapsensa rohkaistuneen ollessaan Chili-hankkeen lastenhoidossa. Tämä voi olla merkki lapsen ja näin myös koko perheen kotoutumisen edistymisestä. Hankkeen yhtenä tavoitteena on perheiden samanaikainen kotoutuminen niin, että maahanmuuttajaperheistä myös naiset saadaan mukaan yhteiskunnalliseen elämään. Voidaan sanoa, että hankkeen tavoitteissa on otettu huomioon perhekeskeisen kotouttamisen periaatteita, kuten samantahtisen kotoutumisen tukeminen. Hankkeessa järjestetty lastenhoito on vaikuttanut myönteisesti tämän tutkimusten naisten perheiden elämään ja ehkä näin myös omalta osaltaan edistänyt kaikkien perheenjäsenten kotoutumista. Lapsilla saattaa olla myös matalampi kynnyksiä siirtyä suomalaiseen päivähöitoon.

Valtioneuvoston selonteossa (2008) todetaan, että maahanmuuttajanaisilla ja heistä varsinkin kotiäideillä on vaarana eristäytyä yhteiskunnasta. Tässä tutkimuksessa yksi nainen toi esiin lastenhoidon olevan hyvä asia myös siksi, että sen avulla äidit pääsevät kurssille. Chili-hankkeen lastenhoidon voidaan siis ajatella paitsi edistävän perheen kotoutumista, myös antavan naisille mahdollisuuden päästä osallisiksi yhteiskunnalliseen elämään. Jos tällaista mahdollisuutta ei olisi järjestetty, naiset eivät ehkä pääsisi kursseille, eivätkä näin ollen tapaisi ihmisiä tai oppisi suomea.

Yksi tämän tutkimuksen naisista kertoi haluavansa tuntea itsensä merkittäväksi ja hyödylliseksi ja tehdä jotakin arvokasta. Tämä voi kertoa sopeutumisen olevan vielä kesken, kun omaa, itselle hyvältä tuntuvaa roolia ei ole tähän mennessä löytynyt. Lisäksi kyseinen nainen kertoi haluavansa enemmän sisältöä elämäänsä: tavata ihmisiä ja matkustella. Tämä kertoo mielestäni siitä, että ihmisellä on opiskelun ja työnteon lisäksi muitakin tarpeita kotoutumisessa ja omaksi itsekseen kasvamisessa. Maahanmuuttajatkään eivät luultavasti elä Suomessa pelkästään kotoutuakseen, vaan heidän elämässään on myös muita, monitahoisempia haluja ja tarpeita. Tämä olisi hyvä ottaa huomioon paitsi arkipäivän elämässä, myös maahanmuuttajatyötä tehtäessä.

7 POHDINTA

7.1 Oma oppiminen ja ammatillinen kasvu

Tutkimusta tehdessäni ja muutenkin Chili-hankkeessa mukana ollessani opin monenlaisia asioita. Aiempiin tutkimustuloksiin tutustuessani ja tutkimusta tehdessäni opin paljon maahanmuuttajista ja heidän kotoutumisestaan ja voimaantumisestaan. Teoreettiset lähtökohdat antoivat ymmärrystä tutkittavia asioita ja maahanmuuttajanaisten tilanteita kohtaan.

Osallistuessani hankkeen toimintaan havainnoin samalla ympärilläni tapahtuvia asioita, kuten maahanmuuttajanaisten suomen kielen oppimista, vuorovaikutusta eri maalaisten ihmisten kanssa, sopeutumista ryhmään, sosiaalisia ja muita tarpeita, vuorovaikutusta lastensa kanssa sekä lasten sopeutumista vieraaseen ympäristöön. Näin sain tietoa siitä, miltä tutkimukseeni liittyvät asiat näyttäytyvät todellisuudessa. Lisäksi opin paljon käytännön maahanmuuttajatyöstä ja valmiuteni siihen ja muutenkin sosiaalialan työhön ovat kehittyneet työharjoittelujen ja muun yhteistyön aikana.

Koen ammatillista kasvua tapahtuneen omalla kohdallani enemmän Chili-hankkeessa mukana ollessani kuin varsinaisen tutkimuksen tekemisessä. Sain työskennellä samassa ympäristössä ja samojen asiakkaiden kanssa yhteensä lähes viisi kuukautta. Sain uudenlaista näkemystä asiakkaan kokonaistilanteen huomioimisesta ja myös sen kehittymisestä tuona aikana. Lisäksi tiedostan nyt entistä paremmin oman asennoitumiseni ja käyttäytymismallien vaikutuksen asiakastyöhön.

Opinnäytetyötä tehdessäni sain nähdä sosiaalialan teoreettisempaa puolta. Opin myös näkemään teorian ja käytännön vuoropuhelua. Vaikka olen opiskelujeni aikana lukenut paljon kirjallisuutta ja soveltanut sitä eri tehtäviin, en ole koskaan tehnyt näin mittavaa kirjallista työtä. Tämä on vaatinut paljon tiedon omaksumista ja soveltamista sekä pohtimista. Lisäksi voin nyt nähdä työn kehittä-

tämisen paikkoja entistä paremmin eli olen ehkä saanut lisää tutkivaa ja kehittäväää työtöetta. Tämän työn tekeminen on ollut todella haastavaa, mutta myös palkitsevaa.

Tutkimuksen toteuttamisesta opin asioita, joista minulla ei ollut minkäänlaista aiempaa kokemusta. Tällaisia asioita ovat olleet esimerkiksi tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten laadinta ja niiden muokkaaminen tutkimuksen edetessä, teemahaastattelujen suunnittelu ja toteutus, aineiston litterointi, purkaminen ja analyysi sisällönanalyysin avulla. Kokemus tutkimuksen tekemisestä auttaa varmasti tulevaisuudessa, ainakin madaltamalla kynnyistä tehdä ehkä vielä joskus jokin toinen tutkimus.

Koko opinnäytetyöprosessi on kasvattanut epävarmuuden ja keskeneräisyyden sietokykyäni. Lisäksi se on antanut tunteen siitä, että pystyn halutessani melkein pä mihin vain. Tällainen tunne on varmasti hyödyllinen paitsi elämässä yleensä, myös sosiaalialan työssä.

7.2 Ideoita kurssin kehittämiseksi

Tutkimuksessani selvisi maahanmuuttajanaisten ehdotuksia SOVAKI-kurssin kehittämiseksi. Naiset olivat sitä mieltä, että keskustelujen ja arkikielen lisäksi kurssilla pitäisi olla enemmän kielioppia ja muutenkin kirjoittamistehtäviä. Näiden ehdotusten pohjalta voisin ehdottaa, että kurssia mukautettaisiin yksilöllisemmin naisten omien tarpeiden ja toiveiden mukaan.

Mukauttaminen voitaisiin toteuttaa esimerkiksi niin sanotuilla tasoryhmillä, vaikkapa yksi taso vain suomea vain vähän tai ei ollenkaan osaaville ja toinen taso jo enemmän suullista ja kirjallista suomea taitaville. Tässä on toki omat hankaluutensa. Suomea vain vähän puhuvien voi olla vaikea kehittyä, jos he eivät voi kuulla paremmin kieltä osaavien puhetta.

Toisaalta kielen harjoittelu voi olla jopa helpompaa yhtä hyvin osaavien kanssa, kun ei tarvitse pelätä osaavansa huonosti tai epäonnistuvansa. He voivat myös kuulla suomea opettajan ja muiden ihmisten puhuessa. Lisäksi voi olla vaikea jakaa ihmisiä tasoryhmiin kielen tason mukaan, koska SOVAKI ei ole vain kielikurssi eikä sillä ole virallista tasoluokitusta.

Suomen kielen oppimisen ja käyttämisen motivointiin voisi käyttää SOVAKI-ryhmiä, joissa on sekoitettu monista eri kulttuuritaustoista tulevia ja eri kieltä äidinkielenään puhuvia naisia. Kun omaa kieltä ei voi käyttää jatkuvasti, on ikään kuin pakko oppia ja puhua suomea. Toki ryhmissä on jo ollut naisia monista eri maista, mutta saattaisi ehkä olla hyödyllistä laittaa samaa kieltä puhuvat eri ryhmiin.

On kuitenkin otettava huomioon, että Chili-hanke ja SOVAKI-kurssi ovat matalan kynnyksen palveluja, joiden tavoitteena on helppo lähestyttävyyys ja myös tarvittaessa oman kielinen henkilökohtainen tuki. Ehdottaisin, että SOVAKI-kurssien ryhmät voisivat koostua eri kulttuurisista taustoista lähtöisin olevista ja eri kieliä puhuvista naisista, kurssilla ollessa puhuttaisiin vain suomea ja oman kieliseen tukeen olisi mahdollisuus kurssin ulkopuolella hankkeen muissa toiminnoissa.

LÄHTEET

- Ahlgren-Leinvuo, Hanna 2005. Pakolaiset Suomen kunnissa – kuntapaikasta pääkaupunkiseudulle. Teoksessa Tuula Joronen (toim.). Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 25–45.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling, Ismo 2005. Johdanto. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 7–12.
- Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 37–52.
- Alitolppa-Niitamo, Anne; Söderling, Ismo & Fågel, Stina (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto.
- ESR-projektihakemus 2008. Chili, Tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimisen näkyjen mahdollistajana -hanke. 16.1.2008.
- Forsander, Annika 2007. Kotoutuminen sukupuolittuneille työmarkkinoille? Maahanmuuttajien työmarkkina-asema yli vuosikymmen Suomen muuton jälkeen. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 312–334.
- Harju-Tolppa, Marjo 2004. Monikulttuuristen naisryhmien voimaantuminen ja sosiaaliset verkostot. Setlementtijulkaisuja 15. Suomen setlementtiliitto. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Ammatillinen lisensiaattitutkimus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Härkäpää, Kristiina & Peltola, Ulla (toim.) 2005. Maahanmuuttajien työllistymisen tukeminen ja kuntoutusluotsaus. Majakka-Beacon -hankkeen loppuraportti. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Inkerin kulttuuriseura ry 2010. Historia ja kulttuuri. Sivusto päivitetty 22.3.2010. Viitattu 31.3.2010. <http://www.inkeri.com/historia.html>
- Joronen, Tuula (toim.) 2005. Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Joronen, Tuula 2005. Maahanmuuttajien palvelut pääkaupunkiseudulla. Teoksessa Tuula Joronen (toim.). Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 47–87.
- Kruskopf, Else 2009a. Chili, tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimisenäkyjen mahdollistajana ESR 2009–2011 -hanke. Chili-hankkeen esitelypohjat 2.5.2009. Projektipäällikkö Else Kruskopf.
- Kruskopf, Else 2009b. Chili, tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimisenäkyjen mahdollistajana ESR 2009–2011 -hanke. Chili-hankkeen esitely 1.9.2009. Projektipäällikkö Else Kruskopf.
- Kruskopf, Else 2010. Chili, tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimisenäkyjen mahdollistajana ESR 2009–2011 -hanke. Hankkeen väliarviointi 30.1.2010. Projektipäällikkö Else Kruskopf.
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493.
- Maahanmuuttovirasto 2010a. Media. Tilastot. Turvapaikka- ja pakolaistilastot. Turvapaikanhakijat. Kaikki hakijat kansalaisuuksittain. 2003–2005. Viitattu 31.3.2010. <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127>
- Maahanmuuttovirasto 2010b. Media. Tilastot. Oleskelulupapäätökset. Hakeemukset kansalaisuuden mukaan, suurimmat ryhmät. 2009. Viitattu 27.3.2010. <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3124>
- Maahanmuuttovirasto 2010c. Media. Tilastot. Oleskelulupapäätökset. Päätökset kansalaisuuden mukaan, suurimmat ryhmät. 2009. Viitattu 27.3.2010. <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3124>

- Martikainen, Tuomas & Gola, Lalita 2007. Intian niemimaalta muuttaneiden naisten käsityksiä perheestä ja sukupuolirooleista. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 88–104.
- Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto
- Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja 2007. Maahanmuuttajanaiset. Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 15–37.
- Martikainen, Tuomas 2007. Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistyminen ja sukupolvisuus. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 38–68.
- Mikkonen, Anna 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 53–71.
- Munter, Arja 2005. Pääkaupunkiseudun maahanmuuttajat tilastoissa. Teoksessa Tuula Joronen (toim.). Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 11–23.
- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Opetussuunnitelma 2009. Chili, tieto ja sosiaalinen integraatio työ- ja oppimisenäkyjen mahdollistajana ESR 2009–2011 -hanke. SOVAKI vuoden 2009 opetussuunnitelma.
- Peltola, Ulla & Metso, Laura 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 79/2008. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

- Perhoniemi, Riku & Jasinskaja-Lahti, Inga 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus vuosilta 1997–2004. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Pohjanpää, Kirsti; Paananen, Seppo & Nieminen, Mauri 2003. Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Helsinki: Tilastokeskus.
- Siim, Pihla 2007. Äidit ja heidän lapsensa. Perhesuhteista neuvottelua ylijärjestyksissä perheissä. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 218–244.
- Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.
- Suomi.fi 2010. Julkiset palvelut yhdestä osoitteesta. Tietopakettit. Perustietoa Suomesta. Väestö. Viitattu 18.3.2010.
www.suomi.fi/suomifi/suomi/tietopakettit/perustietoa_suomesta/vaesto/index.html
- Säävälä, Minna 2009. Naisia kotoutumassa Eurooppaan. Vertailevan Femage-hankkeen loppuraportti. Helsinki: Väestöliitto.
- Söderling, Ismo & Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Lopuksi. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 107–110.
- Tiilikainen, Marja & Martikainen, Tuomas 2007. Yhteenveto ja keskustelu. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 400–408.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valtioneuvosto 2008. Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta. Löytyy verkkojulkaisuna.
[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?\\${APPL}=utpvm&\\${B](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?${APPL}=utpvm&${B)

ASE}=utpvm&\${THWIDS}=0.25/1270202185_208112&\${TRIPPIFE
}=PDF.pdf

Valtonen, Kathleen 1999. Pakolaisten kotoutuminen Suomeen 1990-luvulla.

Helsinki: Työministeriö.

Väestörekisterikeskus 2010. Palvelut kansalaisille. Suomen asukasluvut vuosittain. Virallinen asukasluku vuodenvaihteessa 2009–2010. Viitattu 27.3.2010.

[http://www.vrk.fi/vrk/home.nsf/files/Asukasluku_2009_2010/\\$file/Asukasluku_2009_2010.htm](http://www.vrk.fi/vrk/home.nsf/files/Asukasluku_2009_2010/$file/Asukasluku_2009_2010.htm)

LIITE 1 Alkuhaastattelurunko

Sovaki-kurssilaisten alkuhaastattelu

Kehitetty keväällä 2009 Chili-hankkeessa (Komppa & Kruskopf)

1. TAUSTA

Tieto kurssista ja opiskelijasta

- Täydennetään dokumentointilomake (*pohja liitteenä*)
- Oletko opiskellut suomea ennen, missä, kuinka kauan?
- Kuvaile normaalia päivääsi/viikkoa/arkea
- Onko sinulla sukulaisia Suomessa?
- Käytätkö tietokonetta? Mihin?

2. KIELIKONTAKTIT

Epäviralliset kontaktit

- Mitä kieltä puhutte kotona?
- Mitä kieltä puhut lastesi kanssa?

- Onko sinulla ystäviä? –ei: tuttaviam, sukulaisia, serkkuja yms.
- Minkä maalaisia ystäviä sinulla on? Mitä kieltä puhutte?

- Onko suomalaisia ystäviä/tuttavia?

Viralliset kontaktit

- Missä hoidat asioitasi (liite)? *rasti ruutuun*

- Miten? (esim. tulkki, mies hoitaa asiat...) *rasti ruutuun*

3. OMA HYVINVOINTI

- Tyytyväisyys elämään, *janalle merkitse ruksi*
- (Mikä on huonosti elämässäsi, mikä hyvin?)

4. OMAT TAVOITTEET JA TULEVAISUUDEN TOIVEET

- Onko sinun tärkeää osata suomea? Miksi? *motivaatio selviää samalla*
- Koetko sinulle/perheellesi tärkeäksi toiminnan yhdessä suomalaisten kanssa?
- Unelmat/suunnitelmat työn, opiskelun ja muun elämän suhteen?
- Kuinka voimme auttaa sinua tavoitteiden saavuttamisessa?

LIITE 2 Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelun teemat ja kysymykset

1 Odotukset SOVAKI-kurssista?

2 Elämä:

2.1 Lapset, perhe ja muut läheiset ihmiset

-Miten SOVAKI-kurssi ja lastenhoito ovat vaikuttaneet perheen elämään? Entä muiden läheisten ihmisten elämään?

-Ystävien ja tuttavien määrä ennen ja nyt? Suomalaiset sekä eri maalaiset?

2.2 Elämänhallinta ja -tyytyväisyys

-Miten SOVAKI on vaikuttanut oman elämän hallintaan ja tyytyväisyyteen?

-Päivittäisten sosiaalisten kontaktien määrä ennen SOVAKIa? Entä nyt?

-Palveluiden käyttö ja omien asioiden hoitaminen ennen? Entä nyt? Missä ja miten?

-Oletko tyytyväinen nykyiseen elämäntilanteeseen? Mikä on hyvää/ mikä voisi olla toisin?

-Entä elämän suunnitteluun?

-Oletko saanut elämän suunnitteluun tarvitsemaasi tietoa kurssilta?

-Mitä suunnitelmia sinulla oli elämän suhteen ennen SOVAKIa? Entä nyt?

-Kuvittele millaista elämäsi olisi, jos et olisi ollut SOVAKI-kurssilla

3 Kieli ja yhteiskunta/kansalaisuus

-Miten SOVAKI-kurssi on vaikuttanut suomen kielen oppimiseen? Sinä itse ja perhe?

-Miten kielenoppiminen vaikuttaa elämääsi?

-Onko se vaikuttanut ystävien ja tuttavien määrään?

-Entä muut sosiaaliset kontaktit?

-Omassa yhteisössä/ ympäristössä vaikuttaminen?

-Aiotko jatkaa suomen kielen opiskelua jossakin? Miksi/ miksi et?

4 Kehittämisasiat ja muu palaute

-Mikä on ollut hyvää SOVAKI-kurssissa?

-Mikä voisi olla toisin?

LIITE 3 Haastattelukutsu

HEI!

OPISKELEN DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULUSSA JA VALMISTUN SO-
SIONOMIKSI KEVÄÄLLÄ 2010.

TEEN OPINNÄYTETYÖNI SOVAKI-KURSSIN SOPIVUUDESTA KOTOUTU-
MISEN EDISTÄMISESSÄ.

HALUAISIN HAASTATELLA SINUA OPINNÄYTETYÖTÄNI VARTEN.

MINULLA ON VALMIIT KYSYMYKSET JA HAASTATTELU KESTÄÄ NOIN
PUOLI TUNTIA.

HAASTATTELU ON LUOTTAMUKSELLINEN.

AINOASTAAN MINÄ KÄSITTELEN TIETOJA. HÄVITÄN TIEDOT, KUN OPIN-
NÄYTETYÖNI ON VALMIS.

HAASTATELTAVA PYSYY KOKO AJAN NIMETTÖMÄNÄ.

VOIT MYÖS KIELTÄYTYÄ HAASTATELUSTA KOSKA VAIN HALUAT.

HAASTATELUN TULKKINA ON XX.

VOIMME SOPIA YHDESSÄ SINULLE SOPIVAN HAASTATELUAJAN!

Tiina Tuovinen

sosionomiopiskelija, Diakonia-ammattikorkeakoulu

puhelinnumero

sähköposti

LIITE 4 Haastattelu- ja äänityslupa

HEI!

KIITOS, ETTÄ SAAN HAASTATELLA SINUA OPINNÄYTETYÖTÄNI VARTEN. TOIVON, ETTÄ SAAN ÄÄNITTÄÄ HAASTATTELUN. VAIN MINÄ ITSE KÄYTÄN ÄÄNITETTÄ. HÄVITÄN ÄÄNITTEEN, KUN OPINNÄYTETYÖNI ON VALMIS.

VOIT KUITENKIN KIELTÄYTYÄ ÄÄNITYKSESTÄ, JOS HALUAT.

Tiina Tuovinen

sosionomiopiskelija, Diakonia-ammattikorkeakoulu

puhelinnumero

sähköposti

LUPA HAASTATTELUUN JA SEN ÄÄNITYKSEEN

-Suostun haastatteluun/ En suostu haastatteluun

-Suostun haastattelun äänitykseen/ En suostu äänitykseen

Allekirjoitus, paikka ja päivämäärä: